

Rapport 2016

Tilskuddsmidler tildelt Norad under Utenriksdepartementets ansvarsområde

Rapporten inngår som vedlegg til Norads årsrapport, oversendt Utenriksdepartementet og Klima- og miljødepartementet 15. mars 2017.

Innholdsfortegnelse

Innledning.....	2
Kap. 150 Bistand til Afrika	5
Kap. 151 Bistand til Asia	8
Kap. 160 Støtte til sivilt samfunn og demokratiutvikling	9
Kap. 161 Næringsutvikling.....	18
Kap. 162 Overgangsbistand.....	20
Kap. 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	21
Kap. 164 Fred, forsoning og demokrati	23
Kap. 165 Forskning, kompetanseheving og evaluering.....	24
Kap. 166 Miljø og bærekraftig utvikling	29
Kap. 168 Kvinners rettigheter og likestilling.....	33
Kap. 169 Global helse og utdanning.....	34
Kap. 170 FN-organisasjoner	44

20. april 2017

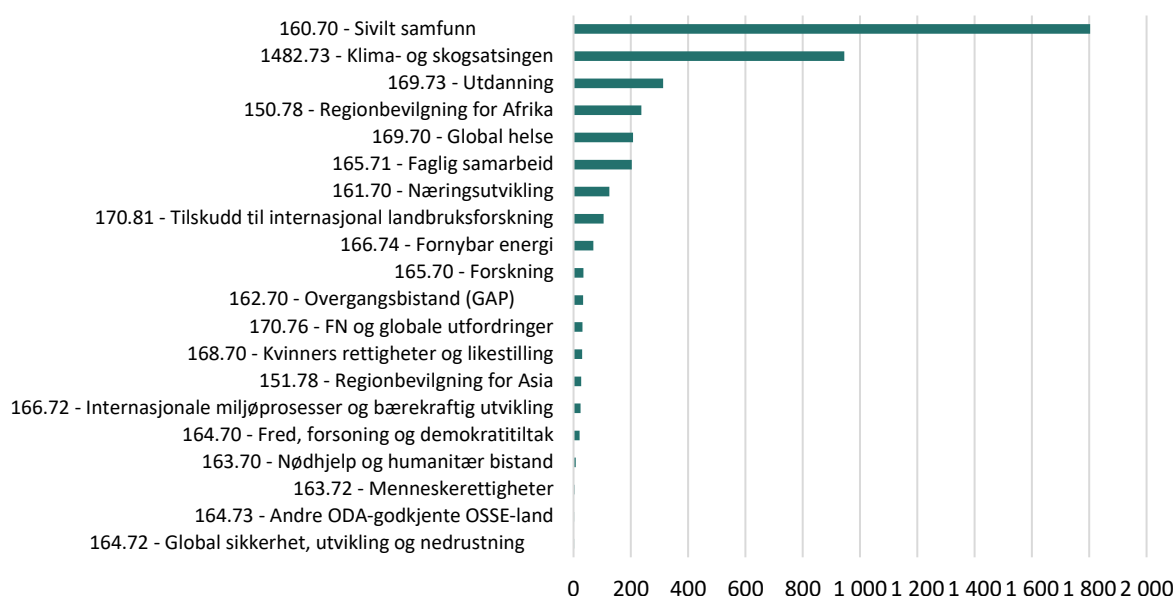
Innledning

Norads årsrapport for 2016 ble oversendt Utenriksdepartementet og Klima- og miljødepartementet 15. mars 2017. Etter avtale med Utenriksdepartementet avgir Norad en egen rapport på resultater innen de budsjettposter Norad forvalter, etter at samlet norsk bistandsstatistikk er offentliggjort. Rapporten oversendes innen 20. april.

Norad ble i 2016 tildelt tilskuddsmidler over 12 kapitler og 19 poster under Utenriksdepartementets ansvarsområde. Tildelingene utgjorde totalt 3 360 mill. kroner. Norad avgir i det følgende rapport over oppnådde resultater per budsjettpost.

I tillegg ble Norad tildelt 950 mill. kroner for klima- og skogsatsingen under Klima- og miljødepartementets ansvarsområde. Resultater av tilskudd tildelt under KLDs ansvarsområde er i sin helhet rapportert i selve årsrapporten, del III, punkt 2.

Bistand forvaltet av Norad* (mill kroner), fordelt på budsjettpost

*Eksl. Driftsutgifter

Bistand forvaltet av Norad (mill. kroner)					
Type bistand	2012	2013	2014	2015	2016
Administrasjon	218	304	310	308	298
Bilateral (inkl. multi-bi) og multilateral bistand	3 520	4 308	5 193	4 418	4 232
Totalt	3 738	4 612	5 503	4 726	4 530

Inkl. Klima- og miljødepartementet

Tildelingene forvaltes i tråd med ulike ordningsregulverk. De fleste ordningene er konkurransebaserte og kunngjøres, enten direkte eller ved allmenn kunngjøring. Hoveddelen av tilskuddspostene til henholdsvis sivilt samfunn, næringsutvikling og forskning ble forvaltet av Norad. For bevilgninger som er delt mellom UD og Norad har det vært viktig med dialog med UD om budsjettammer og overordnede føringer for bruk av tilskuddsmidlene.

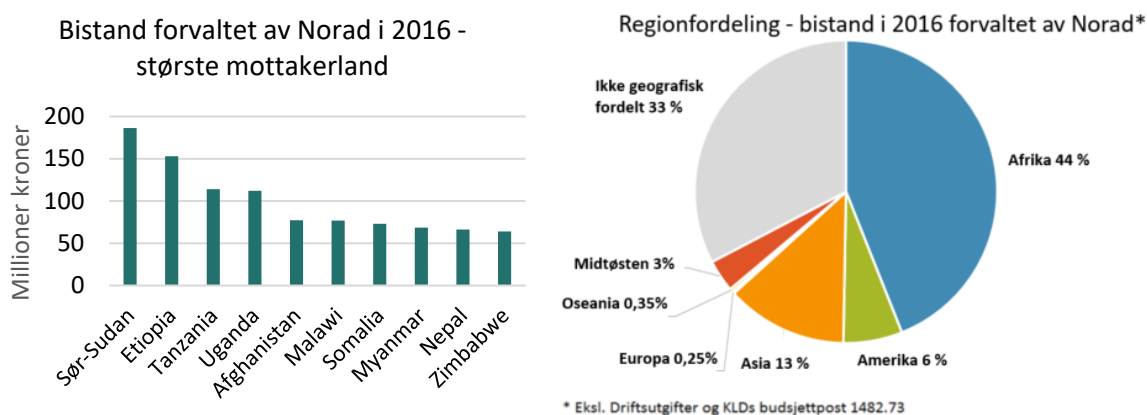
Konsentrasjon og effektivisering av tilskuddsforvaltningen

I henhold til UD's føringer om avtalekonsentrasjon gjennomgikk Norad sin tilskuddsportefølje og etablerte en baseline med 1 052 aktive avtaler per 1. juni 2015, og 855 bistandsavtaler per 1. januar 2016. Ved aktiv styring av tilskuddsordningene, inkludert samling av avtaler der en organisasjon har hatt flere avtaler knyttet til samme type innsats med tilskudd fra ulike budsjettposter, var antall avtaler nede i 700 per 31. desember 2016. Dette innebærer en reduksjon på i overkant av 30 prosent, hvilket betyr at Norad har nådd målet for avtalereduksjon på 30 prosent innen utgangen av 2016. Førings- og mål om avtalereduksjon gjelder ikke tilskudd tildelt av KLD.

Bistand til sivilsamfunnsorganisasjoners utviklingsprosjekter under Kap 160, post 70 er ikke underlagt føringen om at norsk utviklingsbistand skal konsentreres geografisk. Norad har likevel tydelig oppfordret organisasjonene til å konsentrere sin innsats til land og tematiske områder hvor innsatsen kan gi best resultater. Dette har i 2016 medført at flere av de store organisasjonene har redusert antall land der de har programmer med Norad-støtte. I den grad det har vært mulig, er langsiktig og humanitær bistand blitt vurdert i sammenheng hos den enkelte organisasjon. I tillegg til å vurdere enkeltsøknader vurderer Norad for utvalgte land den totale porteføljen per land.

Når det gjelder tilskudd til sivilsamfunnsorganisasjoner er det fortsatt et forenklingspotensial i samordningen mellom Norad og UD. Norad har i 2016 fulgt opp føringen om avtalereduksjon ved å bidra til å begrense muligheten for at de samme norske organisasjonene får avtaler for samme formål med ulike deler av utenriksstjenesten. Norad har i 2016 hatt kontakt med relevante avdelinger i UD og utvalgte ambassader for å styrke denne samordningen.

Diagrammene nedenfor omfatter Norads samlede tildeling under Utenriksdepartementets ansvarsområde, og viser hhv. største mottakerland og regionfordeling.

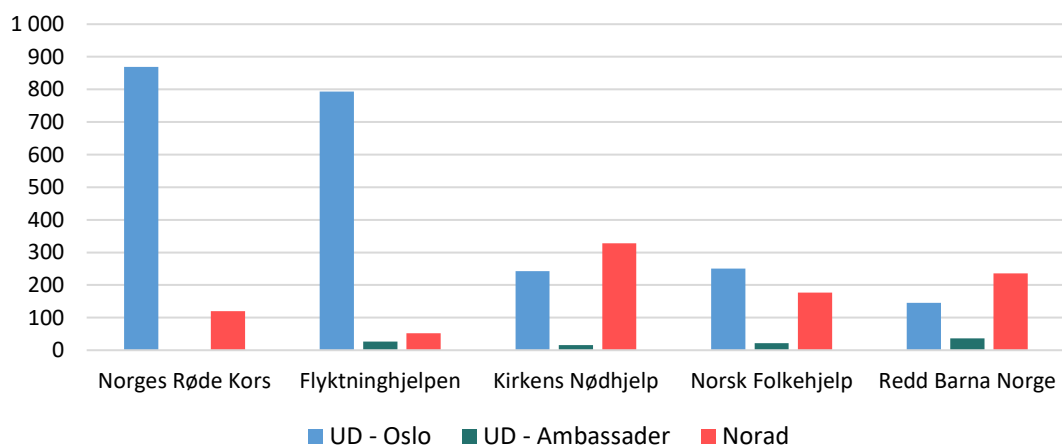
Nedenfor vises de største mottakerne av støtte fra Norad. Vi synliggjør hvor mange budsjettposter tildelingene er fordelt på. For fem store norske organisasjoner viser vi også samlet tildeling av tilskudd, fordelt på hhv. UD, ambassadene og Norad.

Bistand forvaltet av Norad* (mill. kr) - største mottakere
(sivilsamfunnsorganisasjoner) fordelt på budsjettpost

Avtalepartner	Budsjettpost	2016
Kirkens Nødhjelp	150.78 - Regionbevilgning for Afrika	117
	160.70 - Sivilt samfunn	193
	162.70 - Overgangsbistand (GAP)	14
	165.71 - Faglig samarbeid	4
	5309.29 - Tilbakeføringer	0
Kirkens Nødhjelp Total		328
Redd Barna Norge	150.78 - Regionbevilgning for Afrika	15
	160.70 - Sivilt samfunn	202
	168.70 - Kvinners rettigheter og likestilling	9
	169.73 - Utdanning	10
Redd Barna Norge Total		236
Norsk Folkehjelp	150.78 - Regionbevilgning for Afrika	23
	160.70 - Sivilt samfunn	138
	162.70 - Overgangsbistand (GAP)	10
	165.71 - Faglig samarbeid	5
	5309.29 - Tilbakeføringer	-1
Norsk Folkehjelp Total		176
Digni - tidl. Bistandsnemnda	150.78 - Regionbevilgning for Afrika	0
	160.70 - Sivilt samfunn	164
Digni - tidl. Bistandsnemnda Total		164
Norges Røde Kors	160.70 - Sivilt samfunn	112
	163.70 - Nødhjelp og humanitær bistand	8
Norges Røde Kors Total		120
Regnskogfondet	151.78 - Regionbevilgning for Asia	2
	160.70 - Sivilt samfunn	86
	162.70 - Overgangsbistand (GAP)	0
Regnskogfondet Total		87
Andre sivilsamfunnsorganisasjoner		1 215
Total bistand til sivilsamfunnsorganisasjoner* forvaltet av Norad		2 327

*Eksl. driftsutgifter og KLDs budsjettpost 1482.73 - Klima- og skogsatsingen

Norsk bistand til sivilsamfunnsorganisasjoner*. Største avtalepartnere
fordelt på bevilgende myndighet

*Eksl KLDs budsjettpost 1482.73 - Klima- og skogsatsingen

Kap. 150 Bistand til Afrika

Post 78 Regionbevilgning for Afrika

Tildeling: 239,606 mill. kroner

Som ledd i arbeidet med å konsentrere forvaltningen av støtte som kanaliseres gjennom norske organisasjoner, ble Norad tildelt budsjettmidler som gjaldt sivilsamfunnsorganisasjoners innsats i en rekke land i Afrika. Oversikten viser de landene som mottok mest støtte fra Norad over denne budsjettposten, og gjennom hvilke organisasjoner støtten ble kanalisert i disse landene.

Land	mill. kr	Mottaker
Sør-Sudan	70,3	Flyktningshjelpen, Kirkens Nødhjelp, Norsk Folkehjelp og Redd Barna
Etiopia	29,9	Kirkens Nødhjelp og Utviklingsfondet
Tanzania	26,4	Kirkens Nødhjelp
Somalia	25,0	Kirkens Nødhjelp og ADRA-Norge
Angola	21,9	Kirkens Nødhjelp
Mali	9,5	Kirkens Nødhjelp og Strømmestiftelsen

Sør-Sudan

Flyktningshjelpen, Kirkens Nødhjelp, Norsk Folkehjelp og Redd Barna mottok støtte fra Norad til tiltak i Sør-Sudan.

Kirkens Nødhjelp mottok i 2016 23 mill. kroner for arbeid innen ulike innsatsområder:

1. WASH-programmet som a) sikrer vann- og sanitæranlegg i skoler og helseinstitusjoner og b) tilrettelegger for bærekraftig rent vann og fremmer hygiene og sanitære forhold i lokalsamfunn. Noen av resultatene som ble oppnådd i 2016:
  - I områdene Eastern Equatoria og Warrap er det identifisert 45 steder for tilgang til rent vann til 35 600 innbyggere
  - Det er etablert 37 landsbykomiteer (village water committees) for å styrke eierskap og bærekraft til vannressursene.
  - 25 personer i Lopa/Lafon mottok opplæring for å videreformidle og styrke lokalbefolkningens bevissthet om betydningen av hygiene og sanitære forhold.
  - Det er mobilisert helseklubber ved 13 skoler i Warrap. Disse skal fremme beste praksis innen hygiene og sanitære forhold blant 5 000 barn.
2. Det reproduktive helseprogrammet fokuserer på å skalere opp utviklingen av kapasitet innen mødre- og barnehelse i EES og Warap. Programmene er målrettet mot helsefasiliteter og på samfunnsnivå helsepersonell. Mobilisering i lokalsamfunn forventes å øke ansvar for egen helse og samtidig adressere tema som tidlig ekteskap og svangerskap blant unge.
3. Fredsbyggingsprogrammet, som består av tre komponenter:
  - Nasjonalt nivå: forsoning, fredsbygging og påvirkningsarbeid gjennom South Sudan Council of Churches (SSCC) og kvinnegrupper
  - Lokalt nivå: fredsbygging (folk-til-folk og lokal styring) i EES og Warrap stater
  - Kvinner i fredsbygging – styrking av FNs sikkerhetsresolusjon 1325 agenda på nasjonalt, statlig (EES/Warrap) og lokalt nivå

SSCC deltok blant annet i tre møter med 'South Sudan networks for peace', med fokus på inkludering av kvinner og deltakelse i fredsprosessen. SSCCs kvinnegruppe ledet også en delegasjon av 12 kvinnelige kirkeledere til en nasjonal fredskonferanse for kvinner, og

gjennomførte møter hvor kvinnelige ledere deltok for å diskutere økning i tilfeller av kjønnsbasert vold og tiltak mot dette. Se mer omtale av Kirkens Nødhjelps arbeid med freds- og dialogarbeid i Sør-Sudan under Kap 162, post 70.

Etiopia

Prosjektet 'Accelerating change towards zero tolerance to female genital mutilation in Etiopia' i regi av *Kirkens Nødhjelp og Redd Barna* bidrar til den norske innsatsen mot kvinnelig kjønnslemlestelse. Prosjektet mottok 13 mill. kroner i 2016. Organisasjonene gjennomfører programmet i nært samarbeid med statlige, frivillige, lokale og internasjonale organisasjoner, samt diverse andre aktører på nasjonalt og regionalt nivå. Programmet har som overordnet mål å bidra til sosial og økonomisk utvikling av landet, gjennom umiddelbar reduksjon og gradvis avskaffelse av kjønnslemlestelse og annen skadelig tradisjonell praksis. Programmet ble overført til Norad i 2016.

Ledere innenfor de ulike religionene har stor innflytelse på folket. I arbeidet mot omskjæring er det derfor viktig å få med de religiøse lederne. Kirkens Nødhjelp og Redd Barna arbeider sammen i Etiopia om å tilrettelegge for dialog mellom religiøse ledere, der formålet er en holdningsendring til den skadelige skikken. De nasjonale kirkelige institusjonene i Etiopia har nå offentlig erklært nulltoleranse mot omskjæring. De største religiøse institusjonene fordømmer også praksisen og har erklært at verken Bibelen eller Koranen støtter omskjæring.

Kirkens Nødhjelp og Redd Barna organiserer også samtalegrupper der kvinner og menn, unge og gamle deltar for å diskutere omskjæring. Målet er kollektiv enighet om å bryte med skikken, fordi det er lettere å bryte med skikken når hele lokalsamfunnet gjør det samtidig. I flere landsbyer har man nådd slik kollektiv enighet.

Utviklingsfondet mottok 16,9 mill. kroner til prosjektet Climate Adaption and Rural Development (CARD).

Tanzania

En stor del av støtten til Kirkens Nødhjelps arbeid i Tanzania over regionbevilgningen gjelder Haydom Lutheran Hospital (HLH). Det er inngått avtale for perioden 2015-2018 med målsetting om at HLH blir en bærekraftig institusjon med evne til å levere helsetjenester av høy kvalitet i en rural setting. I 2016 var støtten til HLH på 15,997 mill. kroner

Haydom har oppnådd gode resultater. Sykehuset leverer helsehjelp til 1 million mennesker på landsbygda. Som ledd i arbeidet for bærekraftig framtid, driver Haydom aktivt pådriverarbeid mot myndighetene for å oppnådd status som 'sone-hospital'. En slik status vil gi så vel anerkjennelse som finansiering fra myndighetene.

Kapasitetsbygging er også sentralt, med opplæring av så vel helsepersonell som ansatte innen drift ved sykehuset.

Somalia

Kirkens Nødhjelp og Redd Barna mottok støtte til tiltak i Somalia i 2016. Deres overordnede mål med prosjektene er å fjerne barneekteskap og tvangsekteskap og alle former for kjønnslemlestelse i utvalgte regioner (Garowe – Puntland). I løpet av 2016 oppnådde prosjektene blant annet at sentrale ledere og representanter for lokalsamfunnene forpliktet seg til videre støtte til Kirkens Nødhjelps og Redd Barnas arbeid for nulltoleranse for kjønnslemlestelse og barne- og tvangsekteskap.

Gjennom utdanningsprosjektet 'Supporting access to Primary and Secondary Education in Gedo Region' har Kirkens Nødhjelp som mål at alle i området får tilgang til grunnutdanning av god kvalitet og at barn, særlig jenter, fullfører skolegangen. For 2016 rapporteres det blant annet at skolene på begge utdanningsnivå har beholdt 476 lærere, hvorav 190 kvinner, ved at disse har mottatt økonomiske incentiver for å bli i skolene. Dette har igjen medført at alle skolene som KN og partnerne har støttet har opprettholdt læringsmiljøet og gitt 20 000 barn i skolealder uavbrutt skolegang. 40 prosent av elevene er jenter. Det har i 2016 ikke vært rapportert om frafall av elever ved skolene.

Angola: Kirkens Nødhjelps partnere arbeider for mer innsyn i offentlige budsjetter

I 2016 har Angolan Council of Churches (CICA) og Archdiocesan Commission for Justice and Peace (CAJP) under ledelse av sine religiøse ledere fulgt opp 15 kommunebudsjetter og overvåket 103 offentlige investeringer i de samme kommunene. I 2015 ble 48 prosjekter i seks kommuner ble fulgt. Kirkens Nødhjelps lokale partnere gjennomførte fire vurderinger av fattigdomssituasjonen med bred deltakelse og tett på parlamentsmedlemmer, ansatte i offentlig sektor og i sivilsamfunnsorganisasjoner. Lanseringen av disse vurderingene ble arrangert av CICA og CAJP sammen med religiøse ledere fra den katolske kirken og den protestantiske kirken. Kirkelederne understreket sin forpliktelse ved å holde tydelige innlegg om bedre naturressursforvaltning, etterrettelighet og meningsfullt samfunnsengasjement. Overvåkingen av budsjettet som ble gjennomført av CICA i kommunene Cubal og Mbanza Congo, førte til at myndighetene endret prosessen for rekruttering av lærere, med mer åpenhet rundt rekrutteringene. I byen Cangundo i Nagage kommune fremmet lokalsamfunnet behov for etablering av en lokal skole. Frivillige i lokalsamfunnet dannet grupper som fulgte prosjektet, og de påvirket budsjettprosessen slik at byggingen av skolen startet i 2012. De samme gruppene har gjennom fire år fulgt byggeprosessen tett og sikret at myndighetene fullførte byggingen. Skolen ble åpnet i 2016.

Det tar lang tid å oppnå troverdighet hos myndighetene. Kirkens Nødhjelps lokale partnere har klart dette ved å engasjere lokalsamfunnet i å følge offentlige budsjetter tett over flere år. Arbeidet har pågått i flere år og myndighetene tar det seriøst. Videre ser man at det er lettere å få innpass hos beslutningstakere når det er bygget opp et godt samarbeidsklima.

Mali

I Mali støtter Kirkens Nødhjelp tiltaket 'Transforming Conflict Through Non-Violent Approaches in Kidal, Gao, Timbuktu and Mopti regions'. Initiativet innebærer at lokale ressurspersoner læres opp som konfliktløserer med bruk av opplæringsmodellen 'REFLECT'. I løpet av 2016 oppnådde prosjektet blant annet:

- Ansatte i fem partnerorganisasjoner har mottatt opplæring som 'REFLECT trainers' og det er utviklet en REFLECT-veileder på lokalspråkene tamasheq og songhoy.
- 22 fredskomiteer (av totalt 47) ble restrukturert og er nå mer representative
- 145 personer, hvorav 55 kvinner, 22 religiøse ledere og 13 tradisjonelle ledere ble gitt opplæring i ikke voldelig konfliktløsning
- 50 nye konflikter ble registrert og 22 av disse ble løst med assistanse fra fredskomiteene.

I tillegg gikk deler av Norads tildeling til regionale tiltak, blant annet SRHR¹-hiv samarbeidet med SIDA og Care Norges programmer i Burundi og DR Kongo.

Det svensk-norske regionale samarbeidet i Zambia har eksistert siden 2001 med nedslagsfelt i det sørlige og østlige Afrika. Teamet, som opprinnelig arbeidet med innsats mot hiv og aids, er nå utvidet til SRHR. Inneværende samarbeidsavtale mellom Norge og Sverige er forlenget og løper ut 2017. Norge bidro med 27 mill. kroner i 2016, og Sverige bidro med 400 mill. svenske kroner. Teamet støtter rundt 30 regionale organisasjoner, inkludert regionale økonomiske fellesskap, frivillige organisasjoner på regionalt nivå, FN-organisasjoners regionale kontorer, og forskningsinstitusjoner. Med støtte fra teamet vedtok SADCs parlamentarikerforum i 2016 et eksempel på en lov om avskaffelse av barne- og tvangsekteskap i SADC-landene. I Lesotho er det satt i gang arbeid for å bruke modell-loven i nasjonal lovgivning, og i Zimbabwe arbeides det for at modell-loven skal innarbeides i nasjonal lovgivning. I ti land i det sørlige og østlige Afrika har teamet støttet bedre integrering av tjenester for hiv og seksuell og reproduktiv helse for ungdom gjennom UNFPA² og UNAIDS. Gjennom regionalt sivilt samfunn som AIDS Rights Alliance Southern Africa og Southern Africa AIDS Trust er det mobilisert støtte til små organisasjoner for eksempel i Tanzania. Dette skjedde etter at helsemyndighetene i 2016 slo ned på hiv-relatert arbeid rettet mot utsatte grupper som menn som har sex med menn.

Kap. 151 Bistand til Asia

Post 78 Regionbevilgning for Asia

Tildeling: 27,0 mill. kroner

Norad forvaltet i 2016 midler til utdanningstiltak i Afghanistan. Disse ble tildelt Flyktningshjelpen og Afghanistankomiteen. I tillegg fikk Regnskogfondet et tilskudd til tiltak i Myanmar.

I følge sluttrapporten fra *Flyktningshjelpen* nådde deres utdanningsprogram 'Youth Education Programme' (YEP) i Faryab 745 unge gutter og jenter i avtaleperioden 2013-2016. Hele 93 prosent av disse besto eksamen. Flyktningshjelpen har gjennom ICLA³-programmet bidratt til opprettelse av 10 fagbibliotek i Maimana med fokus på afghansk konstitusjon, lover (domestic laws), Sharia-loven, og det internasjonale menneskerettighetslovverket. Det siste inkluderte et samarbeid med Faculty of Law for kapasitetsutvikling om 'housing, land and property' (HLP) hos stab og studenter med spesielt fokus på kvinners rettigheter.

Norad inngikk ny treårig avtale med *Afghanistankomiteen* i 2016. Avtalen innebærer en styrket innsats på utdanningsfeltet og et årlig beløp på 13,9 mill. kroner. Utdanningsprogrammet vektlegger økt tilgang på utdanning for barn og unge i konfliktrammete områder, bedret kvalitet på utdanningen og satsing på yrkesrettet opplæring for å gi ungdom tilgang til arbeidsmarkedet. Det er en klar målsetting om å nå ut til marginaliserte grupper, funksjonshemmede og jenter. Tiltaket gjennomføres i samarbeid med lokale myndigheter, utdanningsinstitusjoner, lokalsamfunn og andre organisasjoner.

---

¹ Seksuell og reproduktiv helse og rettigheter

² United Nations Population Fund

³ Information, counselling and legal assistance

Kap. 160 Støtte til sivilt samfunn og demokratiutvikling

Post 70 Sivilt samfunn

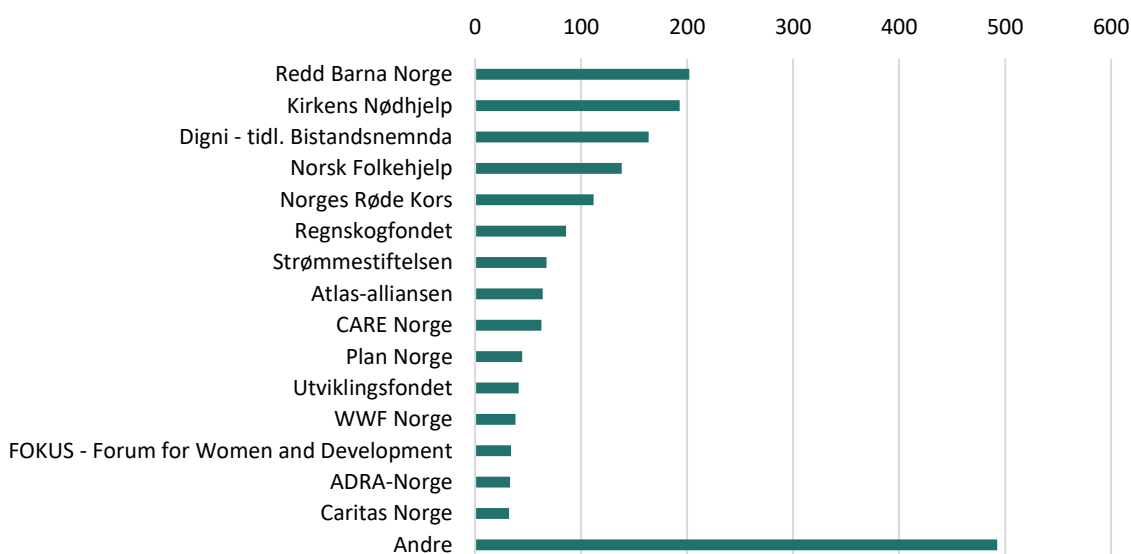
Tildeling: 1,837,013 mill. kroner

Bevilgningen skal bidra til å styrke sivilt samfunn i utviklingsland og dets evne og kapasitet til å fremme demokratisering, realisering av menneskerettigheter og reduksjon av fattigdom. For 2016 ga departementet som særlig føring at støtte skal bidra til faktisk fattigdomsbekjempelse, anti-korrupsjonsinnsats, bedre styresett, jenters rettigheter og realisering av menneskerettigheter, i samsvar med utviklingspolitiske mål slik de er formulert i Prop. 1 S (2015-2016). De norske organisasjonene har et særlig ansvar blant annet for å styrke kompetanse og kapasitet hos sine partnere.

Om lag to tredjedeler av tildelingen for 2016 var bundet opp i løpende avtaler. Om lag en tredjedel, 620 mill. kroner, var tilgjengelig for fordeling til nye avtaler. Hele 63 organisasjoner søkte om midler til videreføring av avtaler fra 2015, men kun 18 fikk ny avtale. Se [nærmere omtale](#) på norad.no

Organisasjoner som oppnådde høy score basert på vurderingsverktøyet RAM Light og som traff prioriteringene for ordningen godt, herunder utdanningstiltak, fikk økt tilskudd i 2016.

Kap. 160, post 70 - Sivilt samfunn, andel forvaltet av Norad fordelt på partner (mill. kroner)

Handlingsrommet for det sivile samfunn er under angrep flere steder i verden. Flere land har innført lover som begrenser hvordan sivilt samfunn kan organisere seg, hvilken type virksomhet organisasjoner eller personer kan drive og hvordan de kan støttes økonomisk. På en fem-stegs skala fra åpent til stengt handlingsrom for sivilt samfunn, gir CIVICUS⁴ følgende statusbeskrivelse av regjeringens 12 fokusland:

- I Somalia, Sør-Sudan og Etiopia vurderes handlingsrommet for sivilt samfunn som stengt. Landene blir beskrevet som preget av en atmosfære av frykt og vold der statlige og mektige

⁴ CIVICUS (2016): [Monitor – Tracking Civic Space](#).

ikke-statlige aktører kan fengsle, skade og drepe de som forsøker å utøve retten til å organisere seg og ytre sine meninger, uten at de selv risikerer straff.

- Situasjonen i Afghanistan, Palestina og Myanmar vurderes som undertrykkende. Individuer står i fare for å bli overvåket, trakassert, fengslet, skadet og drept.
- Sivilt samfunn i Mali, Mosambik og Tanzania blir begrenset juridisk og praktisk på en rekke områder. CIVICUS vurderer at myndighetene benytter ulovlig overvåking, byråkratisk trakassering og nedverdiggende offentlige uttalelser for å undergrave det sivile samfunns betydning.
- I Malawi vurderes situasjonen som noe bedre, men det er fremdeles risiko for tilfeldig trakassering, overfall og arrestasjon av de som regnes som en trussel mot mennesker i maktposisjoner.
- Nepal og Haiti er foreløpig ikke vurdert.

Norad rapporterer på tilskuddsordningen som helhet, basert på at alle tilskuddsmottakere avkreves rapportering på indikatorer som viser i hvilken grad tiltaket har styrket sivilsamfunnsorganisasjoner, og i hvilken grad tiltaket har oppnådd effekt for målgruppen, inkludert økt innfrielse av rettigheter og redusert fattigdom.

Norad vurderte resultatoppnåelse hos de organisasjonene som ble vurdert for nye avtaler fra og med 2017. Til grunn for Norads vurderinger lå blant annet organisasjonenes rapportering fra tidligere år. I Norads vurderingsverktøy RAM Light vurderes organisasjonenes resultatoppnåelse etter et sett med standarder, hvorav hhv. 'målgruppeeffekt' (11) og 'bidrag til styrking av sivilsamfunnsorganisasjoner' (12) er to av standardene. Skalaen går fra 1 til 6, hvor seks er beste score.

For de 15 organisasjonene som ble vurdert i denne søknadsrunden viser vurderingene en god eller nokså god indikasjon på at organisasjonene sammen med partnere har bidratt til positive endringer for sine målgrupper. Røde Kors, World Wildlife Fund (WWF) og Norges speiderforbund scoret best, med meget god indikasjon på at standarden er oppfylt. Røde Kors jobber i mange av fokuslandene som også er sårbare stater. For de samme 15 organisasjonene var det en god eller nokså god indikasjon på at de har bidratt til styrking av sivilsamfunnsorganisasjoner i innsatslandene. Røde Kors, Norges speiderforbund, Utviklingsfondet og Fagforbundet Telemark fikk best score, med meget god indikasjon på at de har bidratt positivt til styrking av sivilt samfunn. I sin vurdering av organisasjonene la Norad vekt på oppnådde og dokumenterte resultater og effekten av tiltakene. Alle organisasjoner som fikk ny avtale på samme eller høyere nivå enn i 2016 oppnådde score 4 eller høyere. Nedenfor er en omtale av utvalgte resultateksempler. Tiltak i regi av Røde Kors omtales under Kap. 163, post 70.

I Kap. 160, post 70 ble det satt av midler til tiltak som tidligere mottok støtte over separate budsjettposter.

- tilskudd til informasjons- og opplysningsarbeid
- tilskudd til demokratifremme gjennom politiske partier
- tilskudd til formål å styrke tros- og livssynsminoriteters rettigheter
- tilskudd til internasjonale organisasjoner og nettverk (INGOer)

Det rapporteres særskilt om disse tilskuddene nedenfor.

Norsk Folkehjelp bidrar til økt deltakelse av kvinner i politiske, sosiale og økonomiske aktiviteter i Etiopia

Norsk Folkehjelp og Norad inngikk i 2016 en ny samarbeidsavtale for perioden 2016-2019 med et totalbeløp på inntil 560 mill. kroner over Kap. 160, post 70. I 2016 ble vel 135 mill. kroner overført til Norsk Folkehjelps sivilsamfunnsprogrammer i 18 land, samt til ett regionalt/tematisk program. Norsk Folkehjelp fremmer demokratisering og rettferdig fordeling basert på en tenking om at utviklingen i et samfunn er et resultat av interesse- og maktforhold mellom ulike aktører. Norsk Folkehjelp søker å gradvis konsentrere innsatsen sin om færre land. Dette krever gode utfasingsstrategier og bærekraft. Fire landprogram fases ut i løpet av perioden: Vietnam, Nicaragua, Honduras og Etiopia. Både Honduras og Nicaragua er land hvor Norsk Folkehjelp har hatt innsats i mange år. Den politiske situasjonen, spesielt for sivilsamfunnsaktører, er imidlertid blitt så vanskelig at Norsk Folkehjelp har besluttet å trekke seg ut. Programmet Partnership to influence Democratisation utgjør også en betydelig del av den totale innsatsen.

Norsk Folkehjelps likestillingsprogram i Etiopia inkluderer aktiviteter som skal gjøre kvinner mer uavhengige og gi dem inntektsbringende arbeid. I tillegg er det sterk fokus på å gi jenter og kvinner sterkere beskyttelse, både mot fysisk mishandling og ved at de skal stå sterkere juridisk. Norsk Folkehjelp arbeider med seks lokale partnere i regionene Oromia, Tigray og SNNP⁵, i tillegg til i Addis Abeba, for å organisere kvinner. Målet er å redusere kjønnsbasert vold og øke kvinners deltakelse i deres lokalsamfunn. Partnerne gir opplæring til både menn og kvinner, de fleste ungdom, men også eldre i lokalsamfunnet. Noe av opplæringen er også gitt til ansatte i lokal statsadministrasjon. Totalt har om lag 2 400 fått opplæring, i tillegg til 'training of trainer' (ToT) opplæring. Norsk Folkehjelps samarbeidspartnere har opprettet et godt samarbeid med lokale myndigheter. På denne måten har lokale myndigheter fått opplæring og større forståelse for utfordringene det arbeides med. I flere av områdene hvor partnere har hatt sine aktiviteter er det nedgang i vold mot jenter i skolene. Samtidig har rapporteringssystemer om vold blitt forbedret ved at flere partnere har arbeidet tett med skoler og lokale utdanningsmyndigheter for å få på plass et system hvor unge kan melde inn eventuelle trusler og vold. Økt bevissthet og åpenheten rundt dette har ført til at folk er mer åpne for å snakke om problematikken.

Sluttgjennomgangen for Norad-programmet til Norsk Folkehjelp i Etiopia viser økt deltakelse av kvinner i lokale styringsgrupper, også på ledernivå. Dette gir kvinner en sterkere stemme når avgjørelser som har innvirkning på prioriteringer og utvikling i deres eget lokalsamfunn skal tas. Økt deltakelse av kvinner i politiske, sosiale og økonomiske aktiviteter vil også bidra til en sterkere stemme generelt.

---

⁵ Southern Nations, Nationalities, and Peoples

Norsk Folkehjelp bidrar til demokratisk utvikling og beskyttelse av retten til tilgang på informasjon i Zimbabwe

Det er estimert at 98 prosent av Zimbabwes befolkning over 10 år har mobiltelefon og at 50 prosent av disse har tilgang til internett. Internett er en viktig kilde til informasjon for folk flest da det meste av tradisjonelle media er kontrollert av myndighetene. Samtidig har sosiale medier som Whatsapp og Facebook vist seg å være viktige redskaper for mobilisering for økt samfunnsdeltakelse og organisering. Myndighetene planla en 500 prosent prisøkning på kjøp av internettilgang. I et land hvor estimert arbeidsledighet er på over 80 prosent, og hvor de fleste livnærer seg i uformell sektor, ville en slik økning begrenset befolkningens tilgang til internett. Norsk Folkehjelps partner, Magamba Network, er en ledende kulturorganisasjon i Zimbabwe som med aktivisme og medier arbeider for et rettferdig og demokratisk land. Deres hovedmålgruppe er mellom 18 og 35 år. I 2016 brukte Magamba sosiale medier til å spre informasjon om myndighetenes plan om prisøkning av internettilgang, samtidig som de tilrettela for en massiv online-debatt og produserte politisk satire om temaet. Man antar at ca. to millioner mennesker tok del i dette initiativet. Tiltakene bidro sterkt til at myndighetene reverserte planene om prisøkning, og til at retten til informasjon for befolkningen ble beskyttet. At myndighetene nå truer med å rive Magambas kontorer kan tolkes som et tegn på innsnevring av handlingsrom for slike aktører.

Norsk Folkehjelp bidrar til informasjonsspredning gjennom opprettelse av nye radiokanaler i Honduras

Mellom 85 og 90 prosent av mediene i Honduras er kontrollert av regjeringen, privat sektor og kirken. Media driver i liten grad folkeopplysning. For å spre informasjon som bryter med det bildet makthaverne ønsker å skape, har sivilsamfunnsorganisasjonene etablert egne mediekkanaler. Norsk Folkehjelp har de siste tre årene støttet etableringen av åtte lokalradioer med journalistisk, programfaglig og teknisk opplæring, samt teknisk utstyr. I 2016 alene ble to nye lokalradioer etablert av partnere i Honduras. Den ene radiokanalen ble startet av partneren CNTC (Central Nacional del Trabajadores del Campo) som arbeider for medlemmenes tilgang til jord og et landbruk det går an å leve av (10 menn og 5 kvinner). Den andre radioen er La Radio del Pueblo Indigena Tolupan (10 menn og 8 kvinner). En stor frivillig innsats har blitt lagt ned for å installere radiokanalene, og organisasjonene følger tett opp med vedlikehold av radioutstyret og organisering av arbeidet ved stasjonene.

Digni: Omskjærere fant nytt levebrød

I Masailand, Kenya, valgte 49 kvinner å legge bort omskjæringskniven for godt i 2016. Kvinnene har i stedet blitt med i selvhjelpsgrupper og spare- og lånegrupper i regi av Free Pentecostal Fellowship in Kenya for å skaffe seg alternative inntekter. Det aktuelle prosjektet, støttet av Digni gjennom Pym (De norske pinsemenigheters ytremisjon) har i en tiårsperiode arbeidet målrettet med en rekke målgrupper for å bukt med omskjæring av jenter, en skikk med sterkt rotfeste blant masaiene. Erstatning har vært et viktig prinsipp i prosjektet. Tradisjon og levebrød kan ikke bare

fjernes, det må fylles med alternativer. I den siste prosjektperioden har over 5 000 masaijenter gjennomgått alternative overgangsriter i stedet for omskjæring, lagt til rette i et samarbeid mellom lokalsamfunnet og kirken. De fleste lokalsamfunnene i området, som har rundt 140 000 innbyggere, tar nå offisielt avstand fra FGM, men omskjæringer finner fortsatt sted i det skjulte. Om lag 26 omskjærere er fortsatt aktive i distrikter prosjektet ikke har dekket.

Digni: Bærekraftig jordbruk gir økte inntekter og færre drop-outs i skolen

I Vest-Etiopia har småbønder tatt i bruk nye jordbruksmetoder og såkorn, noe som har ført til en tredobling av avlingene. Dette har gitt gode inntekter og bedre ernæring, slik at flere familier har anledning til å la barna gå på skole. Siden programmets oppstart i 2014 har andelen som dropper ut av skolen blitt redusert med 10 prosent, særlig blant jenter. Programmet, som blant annet har til formål å fremme mer produktiv og miljøvennlig jordbruksproduksjon, har også rehabilitert 170 hektar land og engasjert 2 000 småbønder til å praktisere bærekraftig forvaltning av jord og vann. 3 000 kvinner og menn har mottatt opplæring i diversifisering og alternative inntektskilder. For 70 prosent av disse utgjør nye inntektskilder nå hovedinntekten til husholdningen. Det er en stor fordel at metodene som anvendes i programmet enkelt lar seg kopiere og duplisere, noe lokale småbønder og husholdninger gjør i sterkt økende grad.

Atlas-alliansens partnere styrker bevissthet om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne

Atlas-alliansen har en fireårig samarbeidsavtale med Norad for perioden 2016 til 2019 med en total ramme på over 250 mill. kroner. Atlas-alliansens partnerorganisasjoner krever å bli hørt og bidrar til å følge med på om myndigheter oppfyller sine forpliktelser i henhold til FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD). Det ugandiske blindforbundet (UNAB) var tilstede i Genève da FNs CRPD-komité eksaminerte Uganda. Denne komitéen fremmet flere av UNABs forslag i sine kommentarer. I Nepal ble en omfattende levekårsundersøkelse, gjennomført av SINTEF i samarbeid med Atlas, lansert i 2016. Den la grunnlaget for en nasjonal bevisstgjøringskampanje som forventes å bidra til økt kunnskap og oppmerksomhet om funksjonshemmedes situasjon og rettigheter. I *Zambia* arbeider alliansens partner, Diabetesforbundet i Zambia, for at flere får muligheten til å leve gode liv med diabetes. Gjennom opplæring kan personer med diabetes unngå alvorlige komplikasjoner som blindhet, amputasjoner, nyresvikt eller hjerte- og karsykdom. I *Tanzania* ble det åpnet to nye neurokirurgiske sentre som behandler barn med ryggmargsbrokk og hydrocephalus.

Redd Barna bidrar til bedre leseferdigheter og mindre frafall på skoler i Etiopia og Nicaragua

Norads avtale med Redd Barna for perioden 2015-2018 har et tentativt årlig støttebeløp på 200 mill. kroner over denne budsjettposten. Avtalen omfatter programmer i 15 land innen utdanning, barns rettigheter og beskyttelse av barn. Utdanning er det største satsingsområdet for Redd Barna Norge under denne avtalen, og mer enn halvparten av midlene går til utdanningstiltak.

En omfattende baselinestudie ble ferdigstilt i 2015 og viser tydelig forskjell i resultater på de skolene der Redd Barna har drevet virksomhet over tid, og nye skoler som ikke tidligere har fått slik støtte. I Etiopia har Redd Barna lenge arbeidet i Amhara, mens Sør-Omo er et nytt distrikt under denne avtalen. Baseline-undersøkelsen viser at 45 prosent av skolene i Amhara tilfredsstillter Redd Barnas kriterier for god skole og godt læringsmiljø, mens ingen av skolene i Sør-Omo tilfredsstilte kriteriene. I Guatemala var den nasjonale raten for lesekyndighet i 2013 35,7 prosent, mens raten i Redd Barnas innsatsskoler var 60-70 prosent. I 2012 startet Redd Barna utdanningsprogrammer i to områder av Nicaragua. I løpet av to år ble frafallsprosenten redusert. I 2014 videreførte 94,5 prosent av barna skoleløpet sitt, mot 84,2 prosent i 2012. Av mer enn 800 barn som ikke gikk på skole ved oppstart av programmet, var 70 prosent to år senere innmeldt på skolen.

Kirkens Nødhjelp bidrar til yrkesopplæring og jobbskaping blant ungdom i Afghanistan

Arbeidsledighet blant ungdom er et stort problem i Afghanistan, spesielt på landsbygda. På grunn av arbeidsløshet og motløshet reiser mange ungdommer enten fra landet for å finne arbeid, eller de utsettes for rekruttering til militante grupper. Kirkens Nødhjelp gjorde derfor en markedsundersøkelse for å finne ut hvilke typer arbeidskraft det var mangel på, og innen hvilke sektorer det er muligheter for jobbskaping. Basert på funn i undersøkelsen ble det satt i gang yrkesutdanning for 102 ungdommer (48 jenter og 54 gutter) innen blant annet tømrerfag og reparasjon av mobiltelefoner, motorsykler og biler. Etter endt opplæring ble ungdommene via oppstartspakker gitt mulighet til å starte for seg selv, eller de ble hjulpet til å få seg jobb i allerede eksisterende virksomheter. Det vil bli gjort en undersøkelse i 2017 av hvor mange som faktisk er i jobb etter endt opplæring. Siden utdanningen bygger på eksisterende behov i samfunnet, er det forventning om at mange skal finne seg jobb. Kirkens Nødhjelp har i nært samarbeid med sine partnere bidratt praktisk og økonomisk i arbeidet med å utforme opplegget for yrkesutdanningen. Opplegget bygger på standarder utarbeidet av arbeidsdepartementet i Afghanistan.

World Wildlife Fund bidrar til økt tilgang på ren energi i Uganda og Kina

World Wildlife Funds (WWF) rammeavtale med Norad for perioden 2012-2016 var på vel 300 mill. kroner. I Uganda har WWF fra 2012 støttet gjennomføring av 'The Champion District Initiative' (CDI). WWF og dets partnere arbeider på landsbygda med lokalsamfunn som ikke er tilkoblet strømmettet. I 2016 var det registrert så mange som 50 000 hushold som hadde fått tilgang til ren energi til bruk for enten belysning eller matlaging. WWF estimerer at over 3 000 hektar skog er spart på grunn av miljøvennlige kokeovner, og det er estimert at hvert hushold har fått sine utgifter betydelig redusert på grunn av tilgang til solcelleenergi. I Kina har WWF arbeidet med de private selskapene Yingly Solar (solcellepaneler) og Vanke (entreprenør/byggefirma). Sammen har selskapene redusert sine karbonutslipp med 3 335 000 tCO₂e, noe som er mer enn dobbelt så mye som Oslos årlige totalutslipp. Yingli har i samarbeid med kinesiske myndigheter utviklet standarder for solcellesektoren.

Tilskudd til informasjons- og opplysningsarbeid

Organisasjonene hadde mulighet til å søke om ettårig avtale til informasjons- og opplysningsarbeid i Norge. Dette innebar i stor grad videreføring av tiltak fra forrige avtaleperiode. Det var satt av inntil 60 mill. kroner. I tillegg var 31 mill. kroner øremerket FN-sambandet og UNICEF Norge over Kap 170, post 76. Norad mottok 69 søknader på totalt 118 mill. kroner. 54 organisasjoner fikk tilbud om avtale, inkludert FN-sambandet og UNICEF. Fem organisasjoner fikk melding om utfasing.

Sivilsamfunnet bidrar til ansvarlig investering gjennom Oljefondet

Norad har støttet nettverksorganisasjonen Forum for utvikling og miljø (ForUM) siden 1998, de siste fem årene med 5-6 mill. kroner årlig. Våren 2016 vedtok Norges Bank Investment Management et såkalt forventningsdokument som viser hvordan Norges Bank som en finansiell investor forventer at selskapene respekterer menneskerettigheter. Dokumentet er et viktig virkemiddel for Oljefondets eierskapsutøvelse. Flere sivilsamfunnsorganisasjoner i Norge har arbeidet med politisk påvirkning for å få på plass en forsterket etisk forvaltning av Oljefondets investeringer. I innspill fra Stortinget om forvaltning av Oljefondet, samt i partiprogrammene til flere politiske partier, er flere av kravene fra organisasjonene tatt med. Etter invitasjon fra Norges Bank var ForUM, med tre medlemsorganisasjoner i spissen, Regnskogfondet, Norsk Folkehjelp og SAIH, med i arbeidet for å utvikle forventningsdokumentet.

Forventningsdokumentet fastslår at selskaper som Oljefondet investerer i, skal respektere menneskerettighetene, og ha ansvar for å forhindre brudd på menneskerettigheter i sin virksomhet. Over 9 000 selskaper som Oljefondet har investert i, må vise hvordan selskapene innretter seg for å forhindre menneskerettighetsbrudd og synliggjøre dette i sine strategier og planer. Dette vil også berøre underleverandører til selskapene. Erfaringen viser at forventningsdokumenter og etiske retningslinjer har effekt på investeringspraksis. Over de siste fire årene har Oljefondet trukket seg ut av 187 selskaper på grunn av dårlige sosiale forhold og risiko forbundet med korrupsjon eller miljøødeleggelser. Man kan derfor forvente at menneskerettigheter blir bedre vurdert i investeringsavgjørelser framover.

Tilskudd til demokratifremme gjennom politiske partier

I 2016 ble det avsatt 8 mill. kroner til demokratistøtte via norske politiske partier. På grunn av begrenset søkermasse og kvalitet på søknadene ble kun 4,5 mill. kroner avtalefestet. Selv om demokratistøtten er begrenset i omfang, kan ordningen vise til utvikling av demokratisk kultur hos samarbeidspartnerne. Et eksempel er Kristelig Folkepartis prosjekt i Kenya, som har bidratt til at deres kenyanske samarbeidspartier nå gjennomfører reformer for å sikre høyere andel av kvinnelige kandidater i nominasjonsprosessene.

Tilskudd til formål å styrke tros- og livssynsminoriteters rettigheter

15 mill. kroner ble avsatt til dette formålet. Grunnet begrenset søkermasse og kvalitet, ble bare 8 mill. kroner utbetalt i 2016. Det inkluderte ca. 7,3 mill. kroner for videreføring av eksisterende avtaler

med Kirkens Nødhjelp, Caritas og Digni. Disse ble innvilget på bakgrunn av dokumentert evne til resultatoppnåelse. Av nye søkere ble kun Lutheran World Federation innvilget støtte i 2016. Søknader fra tre lokale organisasjoner som Norad ikke tidligere har hatt direkte avtale med, ble avslått av kvalitets- og risikohensyn.

Kirkens Nødhjelps partnere bidrar til lovendringer og økt bevissthet om livssynsminoriteters rettigheter i Pakistan

Påvirkningsarbeid er viktig i kampen for at tros- og livssynsminoriteter skal få beskyttelse mot vold, diskriminering og misbruk av deres religion. I 2016 kunne Kirkens Nødhjelp se resultater av påvirkningsarbeidet som ble iverksatt med midler fra Norads bevilgning. I 2015 ble en ekteskapslov for hinduer vedtatt i Sindh i Pakistan, og det ble opprettet en egen kommisjon for beskyttelse av minoriteters rettigheter. Kirkens Nødhjelps lokale partnere la, sammen med andre sivilsamfunnsorganisasjoner i Sindh, grunnlaget for at disse lovene ble vedtatt. Påvirkningsarbeid mot ansatte i offentlig sektor og parlamentsmedlemmer er blitt koblet til lokalt opplysningsarbeid, slik at menn og kvinner skal kunne kreve sine rettigheter. Det er i 2016 gjennomført holdningsskapende arbeid om tvangsekteskap, konvertering og kvotering for å få flere minoriteter i arbeid, mot negativ omtale av minoriteter i undervisningsmateriale og hatytringer brukt i offentlige taler. I 2016 uttalte mer enn 60 offentlig ansatte, parlamentsmedlemmer, jurister, sivilsamfunnsaktivister og journalister seg mot religiøs diskriminering og brudd på minoriteters rettigheter. I flere kommuner har menn og kvinner mobilisert seg for å beskytte religiøse minoriteters rettigheter. I 2016 fikk 212 forkjempere for minoriteters rettigheter opplæring, og ved 28 tilfeller spilte nyetablerte fredsgrupper en viktig rolle i beskyttelse av minoriteters rettigheter.

Internasjonale organisasjoner (INGOer)

Norad forvalter en portefølje av *skatterelaterte avtaler* under Kap 160, post 70 som i 2016 utgjorde 14 mill. kroner. Formålet er å bidra til åpenhet om kapitalstrømmer. Alle avtalene er med internasjonale sivilsamfunnsorganisasjoner: AFRODAD, Tax Justice Network, Integrity Action og Thomson Reuters Foundation. I tillegg ligger noen skatterelaterte tiltak i samarbeidsavtalene med norske sivilsamfunnsorganisasjoner.

African Forum and Network on Debt and Development (AFRODAD) hadde en avtale for 2014-2015 og fikk en endringsavtale i 2016. I 2015 koordinerte AFRODAD og nettverket deres et felles posisjonsdokument som inkluderte konkrete forslag til Finansiering for Utvikling. De gjorde dette for å styrke forståelsen av noen av de viktigste årsakene til og virkningene av kapitalflukt og for å sikre at konkrete forslag om ansvarlige finansieringsstandarder ble foreslått. Dokumentet ble underskrevet av mer enn 140 organisasjoner, i stor grad som følge av målrettet arbeid fra nettverket med å nå fram til ulike sivilsamfunnsplattformer som arbeider på området. *Tax Justice Network (TJN)* hadde en avtale for 2012-2015 og fikk også en endringsavtale i 2016. TJNs arbeid fokuserer på åpent eierskap og 'egentlige eiere' (beneficial ownership). Etter en konferanse som var delvis organisert av TJN, vedtok Argentina i 2015 en ny lov som vil kreve at juridiske enheter og ordninger avslører sluttinvestorinformasjon ved registrering.

Norad ga videre tilskudd til organisasjoner som fremmer matsikkerhet og bærekraftig forvaltning av naturressurser.

- *African Conservation Tillage Network (ACT)* er en panafrikansk organisasjon som har som hovedformål å stimulere til forskning og spredning av informasjon om de beste miljøvennlige metodene for klimatilpasset landbruk, for derigjennom å øke husholdningers matsikkerhet. Norads støtte til ACT går til prosjekter i Tanzania, Kenya og Zimbabwe der ACT samarbeider med 'fyrtårn' innen landbruksforskning. I 2016 har ACT fokusert mye på å styrke opplæringen av 100 'trainers' ved disse fyrtårnene. ACT har i 2016 særlig styrket arbeidet innen mobile plattformer tilrettelagt for småbønder. Her deles informasjon om klimatilpasset landbruk og meteorologisk informasjon. Plattformen når nå ut til 20 000 enkeltbrukere. Samarbeidet med COMESA⁶ og EAC⁷ fortsatte for å få klimatilpasset landbruk inn i offentlig opplæring. ACT har en avtale for 2015-2016/7 og fikk 7 mill. kroner i tilskudd av Norad i 2016.
- *Southern African Confederation of Agricultural Unions (SACAU)* er en regional afrikansk bondeorganisasjon i det sørlige Afrika. Den støtter blant annet medlemsorganisasjoner i sitt arbeid med å få småbrukere til å legge om jordbruket til klimatilpasset landbruk. Den norske støtten går til Zimbabwe Farmers Union og til Farmers Union of Manica Province i Mosambik. Resultater fra 2016 viser at 8 000 bønder er opplært i bruk av klimatilpasset landbruk. 50 prosent av disse var kvinner. Bønder som hadde tilgang til mekaniske produksjonsmetoder, og som la om til klimatilpasset landbruk, økte avlingene fra 500kg/ha ved oppstarten i 2012 til 2 500 kg/ha i 2016. SACAU har en avtale for 2015-2016/7 og mottok i overkant av 3 mill. kroner i tilskudd i 2016.

International Planned Parenthood Federation (IPPF) fikk et tilskudd på 30 mill. kroner til tjenestelevering og påvirkningsarbeid om seksuell og reprodutiv helse og rettigheter. *Aidspan* mottok 1,8 mill. kroner, og bidro til kapasitetsutvikling hos mottakere av midler fra Det globale fondet for bekjempelse av hiv, tuberkulose og malaria. *Aidspan* publiserte til sammen 38 utgaver av *Global Fund Observer (GFO)* på fransk og engelsk med til sammen 348 artikler og en rekke rapporter, kommentarer og analyser. Disse inngår i organisasjonens vaktbikkjerolle som styrker effektivitet, gjennomsiktighet og ansvarlighet hos Det globale fondet. 2016 var første året i *Aidspan*'s nye strategi som i enda større grad enn tidligere understreker organisasjonens kritiske og analytiske rolle. De flerårige avtalene med IPPF, *Aidspan* og GNP+ ble avsluttet i 2016.

Tostan mottok et tilleggstilskudd til videreføring av tiltak mot kjønnslemlestelse i Vest-Afrika.

Internasjonale prosesser

Om lag 1 mill. kroner ble benyttet for å finansiere to møter for deltakerne i *korrupsjonsjeger-nettverket* og inviterte ressurspersoner.

- Et møte ble avholdt i Oslo med fokus på ulovlig kapitalflukt i Vest-Afrika, korrupsjon i Midtøsten og arabiske stater, og islamske bankers rolle og betydning. Kontakter ble knyttet med nytt miljø i denne regionen.
- Et møte ble avholdt i Haag hvor fokus var på nytten av EUROJUST og hvordan denne institusjonen kan brukes i etterforskning også for land utenfor EU/EØS, utfordringer knyttet

---

⁶ The Common Market for Eastern and Southern Africa (COMESA)

⁷ East African Community (EAC)

til etterforskning og undersøkelser av korrupsjon i Mosambik og hvordan åpne databaser utviklet av journalister kan styrkes og benyttes i etterforskning.

Deltakerne i nettverket har styrket samarbeidet mellom land gjennom å bruke kontakter, og utveksle kunnskap og erfaring. Blant annet har korrupsjonsetterforskning i Brasil vist hvordan andre land er berørt av de sakene som avsløres.

Kap. 161 Næringsutvikling

Post 70 Næringsutvikling

Tildeling: 155,100 mill. kroner

Målet for budsjettposten er å bidra til en inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst gjennom jobbskaping og kompetansebygging.

Norad har to tilskuddsordninger for støtte til næringsutvikling, hhv. 'Bedriftsstøtte for næringsutvikling' og 'Samarbeid om rammevilkår for næringsutvikling i Sør'. Norad har i dialog med departementet utredet hvordan støtte til rammevilkår i større grad skal spisses inn mot utvalgte verdikjeder og land for å bidra til næringsutvikling og jobbskaping, og hvordan porteføljen bør konsolideres.

Det ble utbetalt om lag 105 mill. kroner til tiltak under ordningen for bedring av rammevilkår for næringsutvikling i sør, mens 6 mill. kroner gikk til tiltak under 'Bedriftsstøtte for næringsutvikling'. I tillegg ble det tildelt 19 mill. kroner til fornybar energiprojekter og 6 mill. kroner til partnersøksprogram med Innovasjon Norge (BMMP). Fordi bedriftsstøtteordningen ble lyst ut sent på året, ble 2016-tildelingen til næringsutvikling ikke benyttet fullt ut.

Norad lanserte i 2016 en ny, konkurransebasert tilskuddsordning for næringslivet – 'Bedriftsstøtte for næringsutvikling'. Tilskuddsordningen er ubundet, og skal tilby fleksibel støtte for å redusere kommersiell risiko for investorer og dermed bidra til flere levedyktige etableringer og bedriftsutvidelser i utviklingsland. Ordningen har som mål å bidra til arbeidsplasser i prioriterte utviklingsland gjennom levedyktige bedriftsetableringer og bedriftsutvidelser. Første utlysning ble gjennomført i november 2016, med prioritet til prosjekter i sektorene energi, landbruk, fisk og marine ressurser, maritim sektor og informasjons- og kommunikasjonsteknologi. Responsen var god, og totalt 34 bedrifter ble innvilget tilskudd. Tilskuddene var i hovedsak til forundersøkelser, partnersøk og opplæring av lokalt ansatte.

Norad har lagt stor vekt på kvalitet og effektiv forvaltning, og benytter et numerisk scoringssystem for å kunne sammenligne søknader på tvers. Det er fortsatt for tidlig å vurdere hvilke resultater tilskuddene fra den første utlysningsrunden gir.

Norad gir også støtte til næringsutvikling gjennom tilskuddsordningen for bedring av rammevilkår for næringsutvikling i utviklingsland. Ordningen er i hovedsak rettet mot oppbygging og styrking av institusjoner og næringslivsaktører i utviklingsland hvor norske og internasjonale organisasjoner kan bidra med faglig rådgiving og/eller kapasitetsbygging. Under denne tilskuddsordningen gir Norad

blant annet bistand til handelsrettet utviklingssamarbeid, herunder støtte som har til hensikt å sette utviklingsland i stand til å tilfredsstille internasjonale standarder og kvalitetskrav. Dette ble i 2016 fortrinnsvis kanalisert gjennom FNs organisasjon for industriell utvikling (UNIDO).

Nedenfor følger noen eksempler på resultater av støtte over budsjettposten for næringsutvikling.

Nordisk Mikrofinansinitiativ (NMI)

Hovedresultatet av Norads samarbeid med NMI er at de mikrofinansinstitusjonene NMI har investert i pr. i dag har 5,8 millioner personkunder. 95 prosent av klientene er kvinner og to tredjedeler av klientene er bosatt på landsbygda. Dette er meget høye andeler, sammenlignet med hva som er vanlig innen mikrofinanssektoren.

Norad har støttet NMI siden 2008. Målet med samarbeidet er å styrke de fattiges posisjon i utviklingsland ved å gi dem tilgang til finansielle tjenester, noe som i sin tur skaper arbeid og velferd på et bærekraftig grunnlag.

NMI oppnår dette ved å investere i og bygge kompetanse og kapasitet i mikrofinansinstitusjoner i utviklingsland, og da spesielt de som er rettet mot fattige kvinner. Norad har siden 2010 finansiert NMIs faglige rådgivning til slike mikrofinansinstitusjoner. Oppbygging av kapasitet er grunnleggende for å utvikle institusjonenes kompetanse og produkter slik at de kan tilby en større bredde av finansielle tjenester til en bredere krets av kunder.

NMI ekspanderte i juni 2016 ved opprettelse av Nordic Microfinance Initiative som er en ny nordisk samarbeidsplattform mellom private norske investorer og Norfund og Investeringsfonden For Utviklingslande - de norske og danske statlige investeringsfondene for utviklingsland. Det nye nordiske initiativet har nå en total investeringskapital på 715 mill. kroner. Det vil muliggjøre en ytterligere forsterket innsats.

Penda Manufacturing

Norad støttet det norskeide selskapet Penda Manufacturing i Etiopia med 560 000 kroner i 2016. Selskapet ble etablert i 2014 for å bidra til en grønn økonomi gjennom innsamling og resirkulering av papir. Forstudien, støttet av Norad, konkluderte med etablering av et anlegg for produksjon av papirmasse, og selskapet vurderer også å etablere seg innenfor produksjon av papir og kartong. Det er inngått en partnerskapsavtale med bystyret i Addis Abeba, og selskapet har gjennom dette partnerskapet etablert et nettverk av ca. 3 500 papirinnsamlere. I tillegg har selskapet 40 egne ansatte. Prosjektet, som fortsatt er på et tidlig stadium, viser at man selv med relativt beskjedne midler kan bidra til arbeid og verdiskaping for et stort antall mennesker og bidra til flere bærekraftsmål, inkludert miljø.

Norsk bistand til ansvarlig skipsopphugging

Om lag 80-90 prosent av verdens skip som skal skrapes, hugges opp for hånd på strendene i Pakistan, India og Bangladesh. Metoden som benyttes er såkalt 'beaching', der skipet kjøres opp på strendene i høy hastighet. Dette er svært omstridt på grunn av miljøskadelige utslipp og dårlige arbeidsvilkår for de ansatte på opphuggingsverftene.

Like fullt er skipsopphugging en viktig næring for lokal sysselsetting og økonomisk utvikling. Bare i Bangladesh skaper skipsopphugging anslagsvis 2-300 000 arbeidsplasser. I tillegg blir stålet fra skipene resirkulert og utgjør en viktig kilde til billig kvalitetsstål. Så mye som halvparten av alt stål som brukes i Bangladesh kommer fra disse skipene. Alternativet vil være å importere dyrere stål med dårligere kvalitet fra Kina.

Norad har støttet bangladeshiske myndigheter for å styrke kapasitet og standarder tilknyttet opphuggingsindustrien. Støtten har blitt kanalisert gjennom International Maritime Organization (IMO) som har bidratt med viktig kompetanseheving og rådgiving overfor myndighetene. Målet er at opphuggingsverftene i nær framtid skal operere i tråd med Hong Kong-konvensjonen som setter prinsippene for hvordan ansvarlig skipsopphugging bør foregå. Ved å skape et marked for ansvarlig skipsopphugging vil lokale opphuggingsverft ha en egeninteresse i å forbedre måten dette foregår på, hvilket er bra både for miljøet og for arbeidsvilkårene.

Norads støtte har blant annet bidratt til kunnskapsoverføring til bangladeshiske myndigheter, utvikling av opplæringsmoduler for helse, miljø og sikkerhet, analyser av sosiale og miljømessige forhold ved opphuggingsindustrien, samt utredning av et anlegg for oppbevaring og behandling av giftig avfall. En viktig bi-effekt av tiltaket er det samarbeidet som er etablert mellom myndigheter og industri. Dette har resultert i at flere lokale opphuggingsverft på eget initiativ har oppgradert både helse-, miljø- og sikkerhet-standarder og tiltak for oppbevaring og behandling av giftig avfall. Avtalen ble inngått i 2014 og avsluttes i 2017. Støtten til tiltaket har vært på i underkant av 7,5 mill. kroner.

Kap. 162 Overgangsbistand

Post 70 Overgangsbistand

Tildeling: 38,0 mill. kroner

Tildelingen ble i tråd med føringene benyttet til prosjekter i Sør-Sudan i regi av Kirkens Nødhjelp og Norsk Folkehjelp som direkte støtter opp om målsettingene for fredsprosessen og gjennomføring av fredsavtalen.

Sør-Sudan: Kirkens Nødhjelp styrker freds- og dialogarbeid i Sør-Sudan gjennom Kirkerådet og dets medlemskirker

I Sør-Sudan hadde Kirkens Nødhjelp en ledende rolle til støtte for Kirkerådet (South Sudan Council of Churches) sin handlingsplan for fred. Kirkerådet samler alle de toneangivende kirkesamfunn i Sør-Sudan. Handlingsplanen består av tre grunnleggende komponenter:

- (i) Forsoning
- (ii) Fasilitering av nøytrale møteplasser for motstridende parter i konflikt
- (iii) Beslutningspåvirkning

Handlingsplanen knyttet sammen freds- og dialoginitiativ på lokalplan gjennom medlemskirkene og initiativ på nasjonalt plan hvor kirkene søkte å stå sammen på en felles plattform inn mot ulike interessenter i konflikten. Kirkens Nødhjelp prioriterte arbeid med organisering og utvikling av kapasitet i Kirkerådet slik at rådet kunne framstå med troverdighet og legitimitet på tvers av konfliktlinjene. På det nasjonale plan utøvde Kirkerådet, med støtte fra Kirkens Nødhjelp, både et stille og et offentlig diplomati med sikte på å påvirke ulike interessenter i konflikten. Kirkens Nødhjelp bidro til at tre sentrale kirkeledere reiste til Roma og London for å invitere Paven og Erkebiskopen av Canterbury til Sør-Sudan for å støtte fredsprosessen. Dette besøket ventes å finne sted i andre halvår 2017. Resultatet av disse initiativene var en økende bevissthet og en sterkere og tydeligere stemme i kirkenettverket og hos kirkeledere når det gjelder å holde myndighetene ansvarlig for situasjonen i landet.

Kirkens Nødhjelp ga praktisk og økonomisk støtte til lokalt fredsarbeid i regi av Kirkerådet i flere konfliktområder; deriblant Wau, Yei, Pibor og flere områder i den tidligere delstaten Øst Equatoria. Noen initiativ lyktes bedre enn andre. Eksempelvis hadde initiativene i Wau og Kuajok bedre resultater enn initiativene i Yei. Selv om ikke alle initiativene resulterte umiddelbart i lokale fredsavtaler var det viktig at det ble etablert kanaler for dialog som over tid vil kunne ha effekt. En viktig komponent av støtten fra Kirkens Nødhjelp var opplæring både nasjonalt og lokalt om Sikkerhetsrådets resolusjon om kvinner, fred og sikkerhet (S/RES/1325). Blant annet fikk over 1 000 kvinner og menn i Wau og Kuajok gjennom 50 lokale fredsgrupper opplæring i sentrale anliggender av S/RES/1325 gjennom lokale partnere knyttet til kirkenettverket. 205 kvinnelige ledere i området fikk opplæring i konflikthåndtering.

Kap. 163 Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter

Post 70 Nødhjelp og humanitær bistand

Tildeling: 8,0 mill. kroner

Norads tildeling gikk til Røde Kors' arbeid med forebygging av virkningene av naturkatastrofer i Pakistan og Sør-Sudan. Norads samarbeidsavtale med Norges Røde Kors var på 78 mill. kroner i 2016, hvorav 70 mill. kroner over Kap 150, post 78. Porteføljen omfatter programmer i 18 land i Asia, Afrika, Mellom-Amerika og Midtøsten, og har fokus på helse, styrking av Røde Kors'/Røde Halvmånes nasjonalforeninger og forebygging av naturkatastrofer. I tillegg inngikk Norad en avtale på 40 mill.

kroner for regjeringens bidrag til TV-aksjonen til Norges Røde Kors i 2016. Disse midlene skal brukes til helsetjenester for sivile i land rammet av krig og konflikt, som Sør-Sudan, Somalia og Syria.

Bærebjelkene i programmene til Røde Kors er å hjelpe folk til å organisere seg og øke kunnskapen om helserisiko. Videre styrkes lokalsamfunns evne til å fremme sine helserettigheter og påkalle lokale myndigheters ansvar for å tilby helsetjenester. Røde Kors/Røde Halvmåne organiserer 17 millioner frivillige på verdensbasis. Med Norads midler har Norges Røde Kors bidratt til å organisere nær 500 000 frivillige hittil i støtteperioden, hvorav en stor andel i Burundi.

Med Norads støtte bidrar Norges Røde Kors til å styrke lokalsamfunns robusthet (resilience) slik at de står sterkere mot flom, orkaner og tørke, sykdommer og tap av livsgrunnlag. Store og plutselige naturkatastrofer får stor oppmerksomhet. Mindre og ofte sesongpregede naturkatastrofer fører imidlertid til større tap globalt. Sammen med klimaendringer utgjør naturkatastrofer i mindre skala et betydelig hinder for utvikling. Lokale naturkatastrofer reverserer tidligere framskritt og fører ofte til at mennesker må forlate sitt hjemsted på jakt etter tryggere livsgrunnlag.

I mange tilfeller er den lokale Røde Kors- eller Røde Halvmåneforeningen den eneste organisasjonen som har et nasjonalt nettverk av opplærte frivillige som er til stede før, under og etter naturkatastrofer. De har lokal kunnskap om hvem og hva som er mest utsatt, og vet hva som finnes av egne ressurser. Et eksempel er arbeidet som gjøres av Pakistan Røde Halvmåne i flomutsatte områder. I sju provinser er det i løpet av de siste fire årene opprettet 19 katastrofeteam. I tillegg til å rykke ut ved katastrofer, hjelper teamene lokalsamfunn med å avdekke risiko og gjøre nødvendige utbedringer, som å bygge flommurer, sikre vannrør og veier, utbedre latriner og sette opp solcelledrevne vannpumper. I tillegg til arbeidet mot flom har Norges Røde Kors gjennom Pakistan Røde Halvmåne, bidratt til at 108 000 mennesker har fått opplæring i hvordan man unngår sykdommer og får gode hygienevaner.

Post 72 Menneskerettigheter

Tildeling: 3,5 mill. kroner

Studentenes og akademikernes internasjonale hjelpefond (SAIH) mottok støtte til sitt program for LHBTI-rettigheter. Midlene gikk til partnere i Zimbabwe, Zambia, Sør-Afrika og Nicaragua innen sivil samfunn og høyere utdanningsinstitusjoner. Temaet blir nå debattert ikke bare i organisasjoner som jobber spesielt med LHBTI-rettigheter, men også i lærerorganisasjoner og studentorganisasjoner. Engasjementet til SAIHs partnere har ført til større helsetilbud for LHBTI-personer i Zimbabwe, og situasjonen for LHBTI-personer innen høyere utdanningsinstitusjoner er satt på dagsorden i Sør-Afrika, Zambia og Nicaragua gjennom støtte til utarbeidelse av forskningsrapporter.

Atlas-alliansen mottok støtte til sitt arbeid for å øke kunnskap og kompetanse hos andre bistandsaktører om inkludering av funksjonshemmede. Prosjektet har mottatt støtte i fire år. Atlas-alliansen har blant annet gjennomført kurs og andre aktiviteter for norske bistandsorganisasjoner, inkludert en konferanse i samarbeid med Plan Norge og Senter for menneskerettigheter om funksjonshemmedes rettigheter i konflikt og katastrofe.

Kap. 164 Fred, forsoning og demokrati

Post 70 Fred og forsoning

Tildeling: 22 mill. kroner

Et av satsingsområdene for denne budsjettposten i 2016 var å følge opp Sikkerhetsrådsresolusjonene om kvinner, fred og sikkerhet i alt fred- og forsoningsarbeid, og særlig følge opp regjeringens handlingsplan for kvinner, fred og sikkerhet. Norads tildeling over denne budsjettposten forvaltes i henhold til oppfølging av Regjeringens handlingsplan for kvinner, fred og sikkerhet 2015-2018.

På slutten av 2015 ble det inngått nye avtaler med Voluntary Service Overseas, Internews, Care, EVE, WILPF, ICAN, Nobel Women's Initiative og Watchlist. I tillegg til disse avtalene, ble tidligere avtale med FOKUS videreført. Partnerorganisasjonene opererer i hhv. Myanmar, Afghanistan, Sør-Sudan, Midt-Østen/Nord-Afrika, Colombia og Sri Lanka. I løpet av 2016 ble det arbeidet tett med nye partnere for å sikre oppfølging av S/RES/1325. Det har særlig vært arbeidet med organisasjonenes resultatstyring.

Organisation for Women's Freedom in Iraq oppretter krisesentre og bidrar til å redusere seksualisert vold mot kvinner

Norad inngikk avtale med Nobel Women's Initiative for 2015 og 2016. En av deres partnere er 'Organisation for Women's Freedom in Iraq' (OWFI). Støtten har bidratt til at organisasjonen har kunnet etablere flere krisesentre for å beskytte voldsutsatte kvinner i Irak. Seksualisert vold er en del av en krigsstrategi både fra opprørsgrupper som IS og fra myndighetenes side. I tillegg er kvinner som blir løslatt fra fangenskap utsatt fordi de kan ha blitt utsatt for seksuelt misbruk og dermed blir sett på som urene. OWFI arbeider med påvirkningsarbeid, nettverk og allianser nasjonalt og internasjonalt i kampen mot vold, menneskehandel og seksuelt slaveri. De støtter voldsutsatte kvinner økonomisk og sosialt, noe som kan bidra til forsoning. I 2016 mottok leder for organisasjonen, Yanar Mohammed, Raftostiftelsens pris for sitt arbeid med å sikre kvinners rettigheter i Irak.

Post 72 Global sikkerhet, utvikling og nedrustning

Tildeling: 2 mill. kroner

Se omtale under Kap 169, post 70.

Post 73 Andre ODA-godkjente OSSE-land

Tildeling: 2. mill. kroner

Se omtale under Kap 169, post 70.

---

8 SR 1325, 1820, 1888, 1989, 1960, 2106, 2122)

Kap. 165 Forskning, kompetanseheving og evaluering

Post 70 Forskning

Tildeling: 35,0 mill. kroner

Målene for tilskuddsposten er å gi kunnskaps- og kompetansegrunnlag for norsk utviklingspolitikk, samt å fremme forskningskapasitet i utviklingsland.

Dels støttes forskning i Norge gjennom programsatsinger i Forskningsrådet for å styrke kompetansemiljøer, bidra til den globale kunnskapsproduksjonen, samt for å gi kunnskaps- og kompetansegrunnlag for norsk utviklingspolitikk. Dels støttes forskningsinstitusjoner og forskningsorganisasjoner i utviklingsland for at landene selv kan produsere kunnskap på sentrale områder for utvikling og fattigdomsbekjempelse. Omtale nedenfor gjelder innrapporterte resultater av midler som ble tildelt i 2015.

NORGLOBAL

Forskningsrådets program 'Norge – global partner' (NORGLOBAL) er en hovedplattform for støtte til norsk utviklingsforskning. Første fase av programmet (NORGLOBAL-1) fikk siste midler tildelt i 2015, men aktivitetene i delprogrammene har blitt fulgt opp og 12 prosjekter leverte sluttrapporter i 2016. Porteføljen besto av 37 prosjekter i 2016.

Resultater fra NORGLOBAL-1 er ny kunnskap om humanitær politikk og innsats, kapitalflukt og skatteparadiser, kvinner og likestilling i utviklingsland, effekt av bistand, klima, energi og miljø, samt fattigdom og fred. Se resultatene av [NORGLOBAL-prosjektene](#) i Prosjektbanken i Forskningsrådet.

Delprogrammet *Humanitarian policy (HUMPOL)* har støttet fire prosjekter. En gjennomgang som ble ferdigstilt i 2016 påpekte at programmet har bidratt til ny kunnskap om humanitære spørsmål, tverrfaglighet og samarbeid med partnere i utviklingsland, men i liten grad påvirket politikktutforming. Med deltakelse fra tre av prosjektene ble et norsk senter for humanitære studier (NCHS) etablert.

Delprogrammet *Tax havens, capital flows and developing countries (TaxCapDev)* har støttet fem prosjekter. Disse har produsert ny kunnskap om skatteflukt og skatteparadis som har fått mye oppmerksomhet og bidratt til akademisk og politisk debatt både nasjonalt og internasjonalt. Det er etablert et nettverk der alle prosjektene er inkludert. Nettverket – SkattJakt – er finansiert med støtte fra programmet, og er en plattform som både skal bidra til å styrke samarbeidet om forskning på skatteparadiser, kapitalstrømmer i et utviklingsperspektiv, og få til et samarbeid mellom forskere og relevante norske brukere av slik forskning. Nettverket arrangerte en internasjonal konferanse i Bergen i 2016 med deltakelse fra forskere, praktikere og undersøkende journalister. Konferansen presenterte ny forskning om hvilke effekter skatteparadiser, elitesenes atferd og internasjonale skattesystemer har på utviklingslandene. Det ble blant annet fokusert på hvilken rolle bransjen som bidrar til skatteunndragelse spiller, og hvordan man kan minimere de utfordringene som skapes av skatteparadisene.

Delprogrammet *Effect of Aid (AIDFFECT)* har støttet fem prosjekter. Disse har produsert ny kunnskap om effekter av kinesisk bistand i Afrika, næringsliv for utvikling, bistand til energiprojekter, humanitær bistand og bistand for økt politisk deltakelse av kvinner i Malawi, Sudan, Uganda og Zambia. I 2016 ble det holdt en konferanse hvor fremtiden til norsk utviklingsforskning ble diskutert i lys av begrensede midler de siste årene. Resultater fra noen av disse prosjektene illustrerte eksisterende utfordringer.

Delprogrammet *Poverty and Peace (PovPeace)* har støttet 35 prosjekter og alle er avsluttet. En evaluering av programmet i 2016 viste gode resultater, som påvirkning på offentlig debatt. Samtidig viste den at områder knyttet til krig og konflikt var dårligere dekket.

Det ble i 2016 gitt tilsagn om å støtte en ny fase av programmet, NORGLOBAL-2 for en åtteårsperiode og med en årlig tildeling på minst 26 mill. kroner.

Støtte til forskningsinstitusjoner og -organisasjoner i utviklingsland

Norad støttet i 2016 uavhengige forskningsinstitusjoner- og organisasjoner i utviklingsland med i underkant av 35 mill. kroner. Det planlegges utlysning av midler for inviterte organisasjoner i løpet av 2017. Nedenfor presenteres resultater fra eksisterende portefølje.

African Economic Research Consortium (AERC) har vært støttet med 173 mill. kroner i perioden 1999-2015. En dramatisk reduksjon i støtten fra flere givere de seneste årene, også fra Norad, har tvunget AERC til å diversifisere finansieringsbasen. Organisasjonen arbeider for å øke bidragene fra nasjonale og regionale interessenter, inkludert privat sektor, for å sikre bærekraft i et lengre perspektiv. Norads støtte har i 2016 bidratt til styrking av doktorgradsprogram i økonomi, inkludert stipend til PhD-kandidater ved åtte høyere utdanningsinstitusjoner i Afrika, hvorav halvparten i Vest-Afrika.

Armauer Hansen Research Institute (AHRI) er et biomedisinsk forskningsinstitutt i Etiopia som fokuserer på tuberkulose, spedalskhet, hiv og malaria, samt opplæring og styrking av forskningskapasitet. AHRI har vært støttet av Norge i en årrekke og oppnådde i 2016 status som Center of Excellence innen medisinsk forskning og opplæring i Etiopia og Afrika. Denne milepælen er viktig for gjennomføring av den nye strategien (2016-2020) som inkluderer en betydelig utvidelse av aktivitetene med økende bidrag fra etiopiske myndigheter. I tillegg til forskningsaktivitetene har AHRI et godt etablert samarbeid med de største universitetene i Etiopia og bygger kapasitet gjennom støtte og veiledning til Master- og PhD-kandidater innen de tematiske prioriterte områdene.

The Think Tank Initiative (TTI) er et flergiverpartnerskap som støtter 43 uavhengige tankesmier i 20 utviklingsland i Afrika, Asia og Latin-Amerika slik at de bidrar til kunnskapsproduksjon og bedre bruk av kunnskap i landenes politikktutforming. Eksempelvis har TTI i Nepal koblet landets låne- og spareinstitusjoner med moderne banksystemer for å bedre fattiges tilgang til ansvarlig finansiering for innkjøp av såkorn, husdyr og utvikling av små bedrifter.

El Consejo Latinoamericano de Ciencias Sociales (CLACSO) er en forskningsinstitusjon som støtter samfunnsvitenskapelig forskning i Latin-Amerika. Norads støtte har til hensikt å styrke kvalitet og omfang av samfunnsvitenskapelig forskning om fattigdom i Latin-Amerika og Karibia, samt styrke

formidling av forskningsbasert kunnskap og kobling til politikktutforming. CLACSO har gjennom kurs for et betydelig antall unge forskere bidratt til å styrke kvalitet på forskning og publikasjoner. Et stort antall artikler, bøker og politiske oppsummeringer er presentert på ulike seminarer og konferanser i regionen. Disse er også tilgjengelig i CLACSOs elektroniske bibliotek. Avtaleperioden ble avsluttet juni 2016.

Tibetnettverket er et nettverk for universitetssamarbeid mellom høyere utdanningsinstitusjoner i Tibet og Norge. Nettverket arbeider med å styrke utdanningsinstitusjoner og akademisk kompetanse blant ansatte på universiteter i Tibet. Det bidrar videre til ny forskningsbasert kunnskap knyttet til miljø og økologi, kultur, samfunn og språk, og medisin, helse og ernæring i Tibet. Gjennom stipendprogrammet har nettverket bidratt til å uteksaminere et betydelig antall Master- og PhD-studenter fra Tibet. Ny kunnskap er publisert i vitenskapelige tidsskrifter og presentert på internasjonale konferanser. Nettverket arrangerte i juni 2016 International Association of Tibetan Studies (IATS) for 14. gang. Det er planlagt en gjennomgang av støtten til Tibetnettverket i 2017.

Council for the Development of Social Science Research in Africa (CODESRIA) er en uavhengig pan-afrikansk forskningsorganisasjon som primært har fokus på samfunnsvitenskapelig forskning i Afrika. CODESRIA, som ble etablert i 1973 med sekretariat i Dakar, Senegal, er sett på som en pioner innen afrikansk samfunnsforskning. Norads nåværende avtale med CORDESRIA er for perioden 2012-2016 og med en samlet tildeling på vel 20 mill. kroner. CORDESRIA ble i 2016 rangert som den beste tankesmien i Afrika sør for Sahara og som nummer 125 globalt av Go-To Think Tanks Index utgitt av Lauder Institute ved University of Pennsylvania.

Post 71 Faglig samarbeid

Tildeling: 204,061 mill. kroner

Målet er å legge til rette for:

- Faglig samarbeid med norske og internasjonale fagmiljøer som er etterspurt av utviklingsland, primært innen naturressursforvaltning, inkludert styresett-dimensjonen. Bilaterale samarbeidsprogram med India og Kina gis prioritet.
- Iveretakelse av målsettingen om å tilby Olje for utvikling (Ofu) som en helhet, der ressurs-, miljø-, sikkerhets- og finanskomponenter sees som en enhet og kombineres med støtte til sivilsamfunn, parlament og media.
- Iverksette de nye faglige modulene i Fisk for utviklingsprogrammet.

Kap 165, post 71 - Faglig samarbeid, Andel forvaltet av Norad fordelt på DAC hovedsektor (mill kroner), 2016	
DAC Hovedsektor	2016
121 - Health, general	25
151 - Government and civil society, general	35
313 - Fishing	96
322 - Mineral resources/ mining	30
410 - General environmental protection	15
231 - Energy generation, distribution and efficiency – general	0,1
998 - Unallocated/unspecified	1
Totalt	203

Olje for utvikling

Midlene som Norad forvaltet til Olje for utvikling-programmet (Ofu) ble hovedsakelig benyttet til følgende tiltak:

- støtte til sivilt samfunn og internasjonale organisasjoner, inkludert IMF og UN Environment
- koordinering av og tilrettelegging for langsiktige og helhetlige institusjonssamarbeid
- bistand til å utvikle og gjennomføre tiltak under finanskomponenten i Ofu-programmet
- kartlegging av mulighetene for Ofu-samarbeid i Somalia
- planleggingsarbeid for Ofu-program i Kenya, Myanmar og Tanzania, og
- tilskudd til Ofu-programmene i Cuba, Irak og Libanon.

Ofu-programmet har som ett av sine mål å bidra til at beslutningstakere og øvrige myndigheter i samarbeidslandene holdes ansvarlig for hvordan landenes petroleumsressurser forvaltes. Fire norske og fire internasjonale sivilsamfunnsorganisasjoner som arbeider for åpenhet og ansvarliggjøring i petroleumssektoren fikk støtte gjennom Ofu-programmet i 2016. Disse er Norsk Folkehjelp, World Wildlife Fund (WWF)-Norge, Kirkens Nødhjelp, Naturvernforbundet og Oxfam America, Thomson Reuters Foundation, Natural Resource Governance Institute og Global Witness.

I 2016 ble en ny tilnærming til resultatstyring i Ofu-programmet lansert. Nye maler for programdokument, resultatrammeverk og risikovurdering skal heretter ligge til grunn for utviklingen av alle nye landprogrammer og programfaser. Prosessen med å utvikle programdokument for Ofu-programmet i Myanmar vil være den første som følger den nye tilnærmingen til resultatstyring.

Miljøkomponenten i Ofu-programmet ble betydelig styrket gjennom etableringen av en ny samarbeidsavtale mellom UN Environment (tidligere UNEP) og Norad.

Finanskomponenten skal bidra til at samarbeidslandene sikrer seg en rimelig andel av inntektene fra petroleumsvirksomheten, og at inntektene integreres i den nasjonale økonomien på en bærekraftig måte. En avtale om støtte til det internasjonale pengefondets (IMFs) flergiverfond for forvaltning av inntekter fra naturressurser ble forlenget. Dette fondet finansierer kapasitetsbygging i de fleste av landene som inngår i Ofu-porteføljen.

På Cuba ble det i 2016 gjennomført et fire-ukers grunnkurs innen petroleumsforvaltning, samt et fordypningsseminar i miljøkonsekvensanalyser.

I Libanon utarbeidet Lebanese Petroleum Administration (LPA), med norsk støtte, en lisensieringsstrategi som ligger til grunn for den første offshore lisensrunden. En nasjonal beredskapsplan for oljesøl ble også lansert i 2016. Sammen med det libanesiske miljødepartementet påbegynte LPA arbeidet med retningslinjer for avfallshåndtering og miljøovervåkning. En norsk ekspert har bistått myndighetene i Libanon med å utforme et utkast til lov om fond for petroleumsinntekter.

Med temaet: 'Helhetlige programmer – erfaringer og utfordringer?' samlet Ofu-sekretariatet en rekke norske statlige institusjoner som er del av Ofu-programmet til en to-dagers samling i Stavanger. Ofu-sekretariatet koordinerte også to faglige forum om hhv. konsekvensutredninger og om Liquefied Natural Gas (LNG).

Ofu-programmets årsrapport for 2016 vil foreligge medio 2017. Her vil resultater fra programmet være nærmere beskrevet.

Fisk for utvikling

Programmet Fisk for utvikling koordinerer norsk bistand til fiskeri- og oppdrettssektoren i utviklingsland. Arbeidet koordineres av et sekretariat i Norad. Norad forvalter også deler av denne bistanden. Nansenprogrammet er et eksempel på dette. Nansenprogrammet er et samarbeid mellom Food and Agricultural Organization (FAO), Havforskningsinstituttet og Norad med utgangspunkt i det Norad-eide forskningsskipet Dr. Fridtjof Nansen. Det utføres datainnsamling og forskning gjennom tokt som kartlegger den marine ressursituasjonen og andre faktorer ved det marine miljøet i farvannene i sør. Arbeidet danner grunnlag for bedre nasjonal og regional forvaltning av de marine ressursene. Utviklingsland som er med i programmet deltar med representanter i alle faser av arbeidet.

Dr. Fridtjof Nansen har siden 1975 bidratt med uavhengige data om fiskeressurser langs kysten av over 60 utviklingsland i Afrika, Asia og Latin-Amerika. Problemet for mange utviklingsland er mangel på fangstdata fra egen fiskeriflåte, og manglende rapportering fra fjernfiskeflåter. Uavhengige ressursdata som Nansenprogrammet kan bidra med, er derfor viktig. Programmet har bidratt til utarbeidelse av oversikter over fiskearter i ulike havområder og også oppdaget flere nye arter. Lange tidsserier for data, som utenfor Angola, Namibia og Sør-Afrika, gir informasjon om tilstanden i havområdet, utviklingen over tid og virkningene av endringer i temperatur. Med Dr. Fridtjof Nansen har Nansenprogrammet også bidratt til å etablere miljøstatus for senere å kunne måle eventuelle effekter fra oljevirkomheten i Ghana og Angola. I Gambia ble det i 2016 gitt bred opplæring i artsidentifisering som bidrar til bedre fiskeristatistikk og bestandsrapportering. I Togo har man etablert nye reguleringer knyttet til maskestørrelse i fangst. Studenter har fått stipend for sine doktorgrader. Norge bidro i 2016 med ca. 71 mill. kroner til Nansenprogrammet.

Kampen mot ulovlig, urapportert og uregulert fiske er et viktig satsingsområde for Fisk for utvikling. Norad formidlet ca. 17 mill. kroner til sentrale partnere for å styrke global og regional innsats. Interpol og UNODC⁹ bidrar til at nasjonale myndigheter bedrer sin kapasitet til å etterforske og rettsforfølge fiskerikriminalitet. Den norske stiftelsen Trygg Mat Tracking legger til rette for informasjonsutveksling og samarbeid mellom myndigheter i Vest-Afrika. Formålet er at de skal kunne avdekke og stoppe skip som er involvert i slik miljøkriminalitet, og eventuelt informere nabolandene om at fartøyene opererer i regionen.

Fisk for utvikling har bidratt til at norske kompetansemiljøer har kunnet bistå aktører i Malaysia, Thailand og Vietnam med å utvikle sin akvakultursektor. I Vietnam vil den nye fiskeriloven, som Norge har bidratt til utforming av, etter planen vedtas av parlamentet i 2017. Dette har opphav i prosjektet som pågikk i 2008-2015, som også inkluderte etablering av den nasjonale planen om ulovlig fiske. Støtten til Vietnam har gitt gode resultater på demonstrasjonsopplegget for marint oppdrett. Det produseres nå mer enn 100 tonn pompano årlig i anlegget. Disse resultatene har utløst midler fra Verdensbanken til videre utvikling av marint oppdrett i Vietnam. I 2016 fikk ghanesiske veterinærer opplæring i Norge innen fiskehelse knyttet til oppdrett.

Norge har siden 2012 samarbeidet med IMO (International Maritime Organization) for å bistå seks land i Sørøst-Asia (Indonesia, Malaysia, Kambodsja, Vietnam, Thailand og Filippinene) med implementering og ratifisering av sentrale miljøkonvensjoner. Konvensjon om kontroll og behandling

---

⁹ United Nations Office on Drugs and Crime

av ballastvann og sedimenter fra skip vil tre i kraft i 2017, blant annet som et resultat av den norske støtten.

Health Information Systems Programme

I 2016 ble universitetet i Oslo tildelt ca. 27 mill. kroner til Health Information Systems Programme (HISP). HISP utvikler og er vert for DHIS2¹⁰ som har blitt standard programvare for lands helseinformasjonsystemer. Vi har sett en jevn økning i introduksjon av DHIS2 på nasjonalt nivå på tvers av institusjoner og brukere. Utvikling, forskning og kapasitetsbygging i regi av HISP samt deres verdensomspennende nettverk setter dem i en enestående posisjon. I tillegg ble Folkehelseinstituttet tildelt ca. 3 mill. kroner til å utvikle og implementere/teste helseregistre for mødre- og barnehelse på en IT-plattform basert på DHIS2 programvarepakken. Komplette teknisk veiledning ble publisert på internett for å kunne brukes av alle land, inkludert test- og implementeringer i Palestina og Bangladesh.

U4 ressurscenter mot korrupsjon

Norad tildelte i 2016 U4 ressurscenter mot korrupsjon midler til følgende tiltak:

- Opplæring gjennom e-læringskurs av forskjellig varighet til U4-partnere og andre partnere, i tillegg utvikling av et 45 minutters interaktivt on-line kurs som er offentlig tilgjengelig.
- Forskning og publisering av globale gode som studier, rapporter, 'briefs' som omhandler blant annet korrupsjon i bistand, forvaltning av naturressurser, justissektoren, sårbare stater, migrasjon, anti-korrupsjon i sektorarbeid.
- Arbeidsmøter med samarbeidspartnere i Filippinene, Kenya, Bangladesh, Ukraina, Kosovo og Laos. 92 prosent av deltakerne rapporterer at de forventer å bruke kunnskapen de har fått i sitt arbeid.
- Oppstart av nytt tematisk område på korrupsjon og migrasjon med forskningsfokus på (re)integreringsbistand i verts- og hjemland.

U4s hjemmesider hadde 773 000 besøkende i perioden fra 2012 til medio 2016, og 502 000 nedlastninger. 2 526 personer har deltatt i e-læringskurs og landbaserte arbeidsmøter i samme periode. U4s årsrapport for 2016 blir presentert i mai 2017.

Kap. 166 Miljø og bærekraftig utvikling

Post 72 Internasjonale miljøprosesser og bærekraftig utvikling

Tildeling: 24,575 mill. kroner

Norads tildeling over denne budsjettposten gikk i 2016 til øremerkete tiltak.

Norad har støttet *Global Alliance for Clean Cookstoves (GACC)* gjennom ulike avtaler siden alliansens etablering i 2010. GACC har en markedsbasert tilnærming til rentbrennende kokeovner. Norad har hovedsakelig støttet aktiviteter rettet mot å styrke bedrifter og entreprenører i sektoren. GACC bistår privat sektor ved å vurdere markedet og verifisere kapitalbehovet, utvikle rammeverk, og sikre at kvinner er integrert i produksjons- og distribusjonskjeden i sektoren. Norske midler har også bidratt

---

¹⁰ The District Health Information Software (DHIS)

til at GACC er i ferd med å slutføre prosessen med å etablere ISO-standarder innen kokeovnsektoren.

GACC fullførte i 2016 en rekke forskningsprosjekter. Funnene fra disse ble benyttet aktivt i arbeidet med å bygge kapasitet, og spre informasjon om bruken og effekten av rene kokeovner og brensel. I 2016 inngikk Norad en ny kjernestøtteavtale med GACC, og tildelte 17 mill. kroner. Gjennom avtalen bidrar Norge til GACCs overordnede målsetting om å nå 100 millioner husholdninger med rentbrennende kokeovner innen 2020. Midlene bidrar spesifikt til GACCs økte engasjement i flyktningeleirer og humanitære situasjoner. I tillegg har midlene bidratt til etablering av et større program i samarbeid med WHO og ICIMOD¹¹ innen ren matlaging i Nepal for å støtte opp om myndighetenes kampanje '*smokeless kitchens by 2020*'.

Bedre klimatjenester er viktig for at utviklingsland skal kunne tilpasse seg et endret klima. Gode værvarslingstjenester og kunnskap om hvordan man kan forutsi og planlegge for økt ekstremvær kan bidra til å redde liv og til å redusere negative konsekvenser av klimaendringer. Mange sektorer er avhengige av slike tjenester, blant annet helsesektoren, primærnæringene og samferdselssektoren.

Norad støtter opp under *Global Framework for Climate Services (GFCS)* i World Meteorological Organization (WMO). Dette rammeverket koordinerer den globale innsatsen på området. Norad har i 2016 bidratt til å styrke koordineringsarbeidet. Det ble gitt en no-cost extension til et program for å utbedre klimatjenester og sørge for at kompetansen kommer lokalsamfunn til nytte i Malawi og Tanzania. Programmet bringer sammen en lang rekke organisasjoner, myndigheter og forskere. Så langt har det bidratt til å tilpasse værvarsler til lokalt nivå i noen utvalgte distrikter i de to landene, og gitt råd til brukerne når det gjelder risiko, landbruk, vann og helse. Det er utviklet sårbarhetsplaner for klimaendringer og ekstremvær. Verdens matvareprogram og det internasjonale Røde Kors, som er to av partnerne i programmet, har gjennomført opplæring i tilpasning av matproduksjon og risikohåndtering til flere tusen småbrukere. Det er også utviklet værvarslingstjenester gjennom TV, radio og SMS.

Flyktninghjelpen mottok vel 7,5 mill. kroner i støtte for utsendelse av eksperter som skal bistå nasjonale myndigheter med å styrke klimatjenester og forebygge konsekvenser av uforutsigbart klima. Dette er del av en treårig avtale, der Flyktninghjelpen samarbeider tett med WMO. I 2016 sendte Flyktninghjelpen ut 11 eksperter innenfor fagfelt som er viktige for beredskap og klimatilpasning. Det ble sendt eksperter til Senegal, Mali, Niger, Chad, Burkina Faso, Elfenbenskysten og Mauretania. På Afrikas Horn bidro ekspertene til å øke kompetanse og kapasitet på det regionale klimasenteret *IGAD Climate Prediction and Applications Centre (ICPAC)* ved å oppgradere software og lære opp personell. ICPAC ble i 2016 formelt godkjent som et regionalt klimasenter under WMO.

Post 74 Fornybar energi

Tildeling: 75,220 mill. kroner

Tildelingen til Norad skal dekke støtte til næringsutvikling/forundersøkelser og faglig rådgiving på området fornybar energi. I sitt samarbeid med privat sektor har Norad lagt vekt på støtte til investeringer i Afrika sør for Sahara og utvalgte land i andre regioner. Det er videre gitt støtte til

---

¹¹ The International Centre for Integrated Mountain Development (ICIMOD)

kapasitetsbyggingsprogram gjennom NVE og ICH og dekket allerede inngåtte avtaleforpliktelser til sivilt samfunnsorganisasjoner.

Forbruk Kap 166, post 74 (avrundet beløp)	
Næringsutviklingstiltak energi	19,3 mill. kroner
ICH – International Centre for Hydropower	15,4 mill. kroner
NVE – Norges vassdrags- og energidirektorat	2,2 mill. kroner
SE4ALL – Sustainable Energy for All	10,0 mill. kroner
Bhutan	2,4 mill. kroner
Sivilt samfunn	16,9 mill. kroner
Andre tiltak	2,7 mill. kroner

Næringsutvikling/forundersøkelser

Det meste av midlene under Bedriftsstøtteordningen for næringsutvikling gikk til forundersøkelser av vannkraft og solenergi prosjekter i Afrika og Asia. Målet er å utløse flere bærekraftige kommersielle investeringer, bidra til å redusere investors risiko i en tidlig prosjektutviklingsfase og bidra til langsiktige investeringer i fornybar energiproduksjon.

Norad støttet i 2015 Scatec Solars forundersøkelser av solkraftverk i Mosambik og Egypt, som begge ble videreutviklet i 2016. I Mosambik ble det signert en kraftsalgsavtale og det er forventet byggestart i 2017. Hovedprosjektet i Egypt stoppet imidlertid opp pga. kontraktsmessige forhold.

Scatec Solar fikk i 2016 forundersøkelsesstøtte til flere andre prosjekter i Egypt, samt prosjekter i Bangladesh, Myanmar, Pakistan og Nigeria, som de mener har gode muligheter for å bli realisert i årene framover. Scatec Solar tar sikte på å signere seks kraftsalgsavtaler i Egypt på tilsammen 300 MW og starte bygging i 2017. Scatec Solars prosjekt i Mali, som fikk forundersøkelsesstøtte i 2011, har tatt lang tid å utvikle, men finansieringen er snart på plass og byggestart er forventet i juni 2017.

Norad ga i 2015 SN Power støtte til forundersøkelse av et stort vannkraftprosjekt i Myanmar. SN Power besluttet å gå videre med prosjektutviklingen og fikk i 2016 ytterligere støtte fra Norad. Dette vil videreføres i 2017 og 2018 med støtte til omfattende tekniske, økonomiske og miljømessige undersøkelser før prosjektet eventuelt kan bygges.

Forundersøkelsesstøtte til et mindre vannkraftprosjekt i Uganda i 2015 var avgjørende for en positiv investeringsbeslutning og førte til byggestart i 2016 med forventet ferdigstillelse i 2018.

Relativt små midler fra Norad bidrar på denne måten til elektrisitet og utvikling i utvalgte land med potensial for sol og vannkraft. Noen prosjekter blir skrinlagt da forundersøkelsen avdekker manglende lønnsomhet eller prosjektutvikler ikke når opp i konkurransen med andre internasjonale investorer.

Kapasitetsbyggingsprogrammer

Innen kapasitets- og institusjonsbygging yter Norad tilskudd til International Centre for Hydropower (ICH), og aktiviteter som dekkes gjennom rammeavtale med Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE).

Gjennom rammeavtalen med NVE har Norad tilgang på høyt kvalifisert fagkompetanse. Rammeavtalen bidro til at det i 2016 ble gjennomført et kurs hvor deltakere fra flere av Norges samarbeidsland innen energi fikk økt sin kompetanse om regulering av kraftmarkeder. Tilbakemeldingene fra kursdeltakerne var positive. Deltakerne har opprettet nettverk hvor de nå

deler informasjon og har dialog rundt utfordringer de møter i sine respektive organisasjoner, særlig når det gjelder regulering. Videre er det satt i gang dialog mellom NVE, EWURA (regulator) og Tanesco (kraftselskap) i Tanzania om et nytt samarbeidsprosjekt om å bygge kapasitet i de to institusjonene.

For å gi medarbeidere i samarbeidsinstitusjoner i partnerland økt kompetanse, arrangerte ICH en rekke kurs innen vannkraftsektoren med tema som drift og vedlikehold, sediment-håndtering, sektor-regulering, vannkraft juss, miljøhensyn i sektoren, helse-, miljø og sikkerhet og risikohåndtering. Økt kompetanse bidrar til at institusjonene bedre kan ivareta sine interesser i vannkraftprosjekter. Omtrent 20 prosent av kursene holdes i Norge, mens resten gjennomføres regionalt eller med et spesifikt nasjonalt fokus. Norad inngikk i 2016 en ny femårsavtale med ICH. Overgangen til ny avtale gjorde at ICH i 2016 hadde et lavere aktivitetsnivå enn normalt.

Institusjonssamarbeidet mellom Norge og Bhutan innen vannkraft og geoteknikk går mot slutten av sin fjerde fase. Samarbeidet i Energi+ er under avslutning. Norad startet i 2016 arbeidet med en rapport som oppsummerer nærmere 30 års samarbeid mellom Norge og Bhutan innen energi og geoteknikk. Rapporten vil ferdigstilles i 2017 med oversikt over de viktigste resultatene av samarbeidet.

Norad inngikk ny avtale med Sustainable Energy for All (SE4All) i 2016, foreløpig for ett år. SE4ALL ble i 2016 etablert som en egen organisasjon utenfor FN og har utarbeidet et nytt strategisk rammeverk og forretningsplan. SE4ALL vil i løpet av 2017 lansere flere rapporter, herunder en oppdatert utgave av Global Tracking Framework og en rapport om investeringer i energisektoren i utviklingsland.

Avtalen med FNs miljøprogram (UNEP) om å utvikle konseptet 'Renewable Energy Performance Platform' ble forlenget til midten av 2016. Plattformen er lansert og det britiske Department of Energy and Climate Change (DECC) har godkjent GBP 47,6 millioner i støtte: <https://www.repp-africa.org/>. Ubrukte midler skal tilbakebetales og avtalen forventes avsluttet i løpet av 2017.

Sivilt samfunn

Norad utbetalte 7,5 mill. kroner til Naturvernforbundet i 2016. Naturvernforbundet har, i samarbeid med partnere i Togo og Mosambik, bidratt til å gi over 400 000 personer tilgang til bærekraftige energiløsninger som energieffektive ovner, soldrevet belysning og ladestasjoner for mobiltelefoner.

Norad støttet også WWF-Norge med 9,4 mill. kroner i 2016. De har bidratt til utviklingen av en strategi for fornybar energi i Kasese-distriktet i Uganda og økt lokale myndigheters kapasitet til å håndtere energisaker. I tillegg har de bidratt til å skape etterspørsel etter solenergi og energieffektive ovner gjennom opplysningskampanjer. Over 36 750 ovner og 8 000 solenergisystemer har blitt distribuert i samarbeid med partnere.

Kap. 168 Kvinners rettigheter og likestilling

Post 70 Kvinners rettigheter og likestilling

Tildeling: 30,839 mill. kroner

Budsjettposten er delt mellom Utenriksdepartementet, utenriksstasjonene og Norad.

Tildelingen til Norad for 2016 skulle brukes til å dekke avtalefestede forpliktelser. Norad inngikk ingen nye avtaler i 2016. I løpet av året ble én avtale (ICAN) overført fra Norad til UD. I 2016 forvaltet Norad 11 avtaler.

Kap 168, post 70 Kvinners rettigheter og likestilling, fordelt på DAC-hovedsektor (Norads andel, 2016)	
DAC Hovedsektor	mill. kroner
130 - Population policies/programmes and reproductive health	21
151 - Government and civil society, general	9
122 - Basic health	0,3
121 - Health, general	0,2
430 - Other multisector	-0,1
Total	30

Norad videreførte støtte til organisasjoner som arbeider mot kjønnslemlestelse. Dette var en del av oppfølgingen av norsk strategi mot kjønnslemlestelse hvor Norad inngikk fire avtaler i 2015. Midlene ble benyttet til lokalt endringsarbeid. *AmplifyChange* mottok støtte for å nå lokale grasrotorganisasjoner i afrikanske land. *IPPFs* medlemsorganisasjon 'Somaliland Family Health Association' mottok støtte for et stort FGM-program i utdanningssektoren i Somaliland og samarbeider med Jordmorforeningen i Somaliland og 'Ministry of Religious Affairs'. *Tostan* mottok støtte for å skalere opp sitt program i Vest-Afrika, og *Population Council* mottok støtte til kunnskapsutvikling og metodeutvikling for å bidra til å heve kvaliteten på FGM-programmer for å styrke monitorering og resultatstyring.

Fondo Centroamericano de Mujeres (FCAM) sitt arbeid dekker alle områdene i handlingsplanen for kvinners rettigheter og likestilling. FCAM støtter mindre, lokale kvinneorganisasjoner og nettverk på grasrota, noe som bidrar til å styrke kvinnebevegelsen i Sentral-Amerika. De arbeider blant annet med å styrke kvinners politiske og seksuelle rettigheter og gir støtte til unge kvinner, urfolkskvinner, lesbiske og sexarbeidere. *Safe Abortion Action Fund* (SAAF) ble i sin tid etablert av blant andre Norge og Storbritannia. Fondet gir støtte til lokale organisasjoner som arbeider med pådriverarbeid og tilgang til trygge aborttjenester. Fondet gir midler til omtrent 100 ulike organisasjoner. Norad er styremedlem.

Norad støtter også *Women Deliver* (WD). WD har siden lanseringen i 2007 etablert seg som en viktig global aktør for jenter og kvinners helse under mottoet 'Women Deliver. Invest in Girls and Women – It pays!'. I mai 2016 gjennomførte WD i København sin fjerde globale konferanse med 5 700 deltakere fra 169 land og 2 500 ulike organisasjoner. Tema for konferansen var jenter og kvinners helse, rettigheter og velbefinnende og FNs bærekraftsmål. 20 prosent av deltakerne var ungdom, 81 prosent av deltakerne var tilstede for første gang. 97 prosent svarte at de ville følge opp med spesielle aktiviteter i etterkant av konferansen som avslutningsvis lanserte Deliver for Good, en kampanje som mobiliserer deltakere og andre aktører innen 12 ulike investeringer som vil gi framgang for jenter og kvinner innen bærekraftsmålene. 200 organisasjoner sluttet seg til Deliver for

Good i 2016. Norad har støttet utviklingen av WDs Young Leaders Program siden 2010. 500 unge ledere har gjennomgått det nå prisbelønnede programmet. Under Københavnkonferansen var 65 unge ledere på scenen i plenum eller parallellsesjoner.

De øvrige organisasjonene som mottok støtte over denne bevilgningen i 2016 var Redd Barna, Marie Stopes International og ARROW. I tillegg hadde Norad avtaler uten utbetaling (men med no-cost extension) med henholdsvis Guttmacher Institute, Afidep og Sahayog/IIMMHR.

Kap. 169 Global helse og utdanning

Post 70 Global helse

Tildeling: 208,026 mill. kroner

Formålet med bevilgningen er å bidra til reduksjon i barne- og mødredødelighet, stoppe spredning av hiv og aids, tuberkulose og malaria og andre smittsomme sykdommer, samt helsesikkerhet i lys av lærdommer fra Ebolaepidemien. Norads tildeling er knyttet til gjennomføring av FNs strategi for kvinner, barn og unges helse, og er benyttet til pådriver/mobiliseringsarbeid, innovasjon og kunnskapsoppsummeringer. Tildelingen er også knyttet til implementering av anbefalingene fra FN-kommisjonen om informasjon og ansvarlighet og kommisjonen for livreddende medisiner, og forskning og innovasjon, inkludert GLOBVAC.

Norad gir nedenfor oversikt over tiltak som mottok midler i 2016. Resultatomtale er også basert på utbetalinger foretatt i 2015.

Tilskudd knyttet til kvinner, barn og unges helse

Norge knytter sin innsats til Every Woman, Every Child-initiativet (EWEC). I 2016 ble det tildelt 8,9 mill. kroner til The Partnership for Maternal, Newborn and Child Health (PMNCH) og 3 mill. kroner til Generalsekretærens kontor (EOSG) for videreutvikling av initiativet. PMNCH og EOSG har utviklet en ny revidert strategi for kvinners, barns og ungdoms helse for perioden 2016 – 2030. Seksuell og reproduktiv helse er del av innsatsen. Aktørene har en viktig rolle i pådriverarbeidet for økt finansiering, og for koordinering, kunnskap og strategiutvikling. Pådriverarbeidet har resultert i at 140 aktører fra ulike sektorer og 60 land har forpliktet seg til å støtte gjennomføring av strategien. Dette har en anslått verdi på USD 27 mrd. Norad har siden 2013 støttet flegiverfondet i Afrikabanken – *'Value for Money'* for å styrke kunnskap og bevissthet blant finansministre og i budsjettkomiteer i nasjonalforsamlinger om verdien av å investere i helse. Afrikabanken har i 2016 vært preget av utskiftning av personell og lavere aktivitet, og det ble derfor ikke foretatt utbetaling til programmet. Norad har også støttet et nettverk av eksperter og forskere innen resultatbasert finansiering (RBF) i afrikanske land, *'Community of Practice'*. Nettverket har bidratt til utveksling av kompetanse og styrket ekspertise innen resultatbasert finansiering.

Tilskudd innen *innovasjon* og evidensoppbygging utgjorde i 2016 13,2 mill. kroner, med 12 mill. kroner til innovasjonspartnerskapet Saving Lives at Birth (SLAB) og 1,2 mill. kroner til UN Foundation. Sammen med partnerne i Saving Lives at Birth støtter Norad 108 innovasjoner som bidrar til å redde liv i tiden rundt fødsel i utviklingsland. Noen av disse, medisinen Chlorhexidine og apparatet Bubble CPAP, er allerede tatt i bruk i stor skala og andre, som apparatet Odon og medisinen Inhalerbar-Oxytocin, viser gode resultater i klinisk forsøk. Programmet rapporterer om at 10 000 liv er reddet,

1,5 millioner kvinner og barn nådd med helsetjenester, og USD 70 mill. i ekstra finansiering fra andre aktører enn SLAB partnere. Foreløpige resultater av prosjektet 'Kontantoverføring via mobil for økt vaksinedekning i Pakistan' viser at det ble registrert 18 045 barn (målet er 30 000). Av disse fikk 9 094 (50 prosent) overført kontanter via Telenors EasyPaisa. Andel *fully immunized* barn (n= 9,094) er 55,5 prosent. Dette er en økning på ca. 44 prosent fra 11,82 prosent baseline. Prosjektet implementeres av Interactive Research and Development (IRD) i Sindh provinsen.

Samlet tilskudd til ulike tiltak for å styrke informasjonssystemer og 'accountability' prosesser og for å følge opp anbefalingene til FN-kommisjonen for informasjon og ansvarlig (CoIA) var i 2016 på ca. 15 mill. kroner.

Norge har, sammen med Canada og Storbritannia, gitt et femårig tilskudd til CoIA-programmet gjennom WHO som arbeider på tvers av 67 land for å profilere informasjonssystemer, databruk og kapasitetsbygging. Siste utbetaling ble foretatt sent i 2015. CoIA-programmet anses å ha bidratt betydelig til generering av data innen global helse, samt investering i kunnskapsbasert styring, fødsels- og dødsfallsregister, overvåking av mødredødelighet og oppbygging av nasjonale HMIS-systemer¹². Som følge av programmet arbeides det nå med å bygge et helsedatasamarbeid i form av en innsats støttet av flere givere for å bedre investering i lands HMIS-systemer. Norge har også investert i implementering og kvalitetssikring av bruk av lokale helseinformasjonssystemer gjennom Universitetet i Oslo (UiO), Folkehelseinstituttet (FHI) og Statistisk Sentralbyrå (SSB). UiO mottok støtte til arbeid med utvikling og implementering av helseinformasjonssystemet DHIS2. Dette er et standard programvare for HMIS-systemer i lav- og middelinntektsland og som nå brukes i over 60 land. Blant andre har Nigeria mer enn to millioner dataverdier og 22 000 registrerte brukere av DHIS2. Kenya har 11 000 registrerte brukere og legger inn 1,5 millioner dataverdier hver måned.

AeHIN, et regionalt nettverk i Asia for operasjonalisering av IKT-komponenter av globale helseinitiativer ble tildelt 2 mill. kroner. AeHIN bygger eHelse-kapasitet og lederskap i lav- og middelinntektsland og har blitt en viktig plattform for utrulling og oppskalering av digital helse. East African Community (EAC) ble tildelt 6,5 mill. kroner til sitt Open Health Initiativ (OHI). OHI programmet førte til framgang for reproduktiv-, mødre-, nyfødt- og barnehelse, og fikk oppmerksomhet på høyeste nivå ved utarbeidelse og bruk av regionale 'scorecards' som ble vist til statsledere ved årlige møter. EAC-OHI teamet sto også i spissen for regional støtte til mekanismer for 'accountability' - som for eksempel overvåking av mødredødelighet (MDSR), nye finansieringsinitiativer, samt adopsjon av effektive og koherente helseinformasjonssystemer (DHIS2). Programmet er nå avsluttet, men noen programkomponenter videreføres med støtte fra svensk-norsk samarbeid i regionalt hiv-program.

Som del av arbeidet med *tilgang til medisinske produkter og tjenester* og oppfølging av *Kommisjonen for livreddende medisiner (COLSC)*, har Norad bistått Utenriksdepartementet i oppfølging av RMNCH Trust Fund¹³. Som del av satsingen har Norad forvaltet tilskudd til Clinton Health Access Initiative (CHAI) for bedre tilgang til livreddende medisiner i lys av kommisjonens anbefalinger.

---

¹² Health Management Information Systems

¹³ Reproductive, Maternal, Newborn and Child Health (RMNCH) Trust Fund

Bedre tilgang til livreddende medisiner gir resultater

I 2016 ble CHAI tildelt i underkant av 9,2 mill. kroner fordelt på to avtaler til tiltak for å bedre mødre og barns helse i Nigeria. Gjennom et program for å øke tilgang til og bruk av sink og væskeerstatning for å forebygge diaré, og dermed redusere barnedødelighet i tre fokusstater, Lagos, Rivers og Kano økte andel barn som mottok denne behandlingen fra 2 prosent i januar 2014 til 23 prosent i mai 2016. I samme periode ble utsalgspris på behandlingen mer enn halvert. CHAI anslår at innsatsen har bidratt til å avverge om lag 7 000 dødsfall fra diaré. Barne- og mødre helseprogrammet i nord-Nigeria bidro mellom juli 2015 og juni 2016 til å redusere mōdredødeligheten med 37 prosent, nyfōdtdødeligheten med 43 prosent og dødfōdte med 22 prosent.

Gjennom en tredje avtale, med siste utbetaling i 2016, støttet CHAI også etiopiske myndigheter med å styrke helsetjenester for mødre og nyfōdte ved 300 helsestasjoner i fattige og utfordrende områder. CHAI bidro til opplæring av jordmødre og annet helsepersonell og til å øke tilgjengeligheten av livreddende medisiner. Tiltakene førte blant annet til en økning i andel fødsler på klinikk med 58 prosent fra 53 081 fødsler i 2015 til 83 770 i 2016. CHAI bidro i 2016 også til å redusere prisene på gjenopplivingsutstyr for nyfōdte med mellom 30 og 62 prosent. UNICEF vurderer nå produktene i sine anbudsprosesser.

Norad har i 2016 økt fokus på *helse i humanitære situasjoner*, med særlig vekt på overgangen fra akutt nødhjelp til langsiktig bistand. Helsetilbud til mødre, barn og ungdom er ofte ikke prioritert eller lagt godt nok til rette. Norad er en av flere bidragsyttere til et forskningsprosjekt ledet av Hospital for Sick Children i Toronto, Canada, med målsetting å kartlegge gap og identifisere 'best practice' for reproduktiv, mødre-, barn- og ungdomshelse i land i kriser og konflikt. Prosjektet er i en oppstartsfasen og godt forankret og koordinert med andre relevante internasjonale og nasjonale aktører som WHO og UNICEF.

Forskning og utvikling - forebygging og behandling av smittsomme sykdommer

Støtten til global helseforskning og produktutvikling ble videreført i 2016. Forskningsprogrammet GLOBVAC ble tildelt 120 mill. kroner. Det ble foretatt en ekstern midtveisevaluering i 2015/16 av første fase av nåværende programperiode (2012-2020). Gjennomgangen konkluderte med at GLOBVAC hadde oppnådd betydelige resultater. Programmet har spesielt lyktes i å styrke kapasiteten for global helse- og vaksinasjonsforskning i Norge, og antallet forskningsgrupper og -institusjoner som er involvert på dette området har økt markant. Det er også oppnådd resultater som vil ha viktige helseeffekter for målgruppene. Et eksempel er en studie foretatt av det norske selskapet Bionor Pharma på terapeutisk hiv-vaksine, som har vist lovende resultater. GLOBVAC bidro også med finansiering av den internasjonale kliniske studien av en ebolavaksine i Guinea som var ledet av blant annet Folkehelseinstituttet. Vaksinen viste seg å være svært effektiv, og resulterte blant annet i to vitenskapelige artikler i the Lancet i 2015 og 2016. GAVI ga i 2016 en garanti på USD 5 mill. til utviklingen av vaksinen med forståelse om at vaksinen skal framlegges for lisensiering innen utgangen av 2017, og for framtidig innkjøp av vaksinen etter at den blir godkjent. Et tredje prosjekt er utviklingen av vaksine mot rotavirus. Vaksinen ble offisielt introdusert i Indias vaksinasjonsprogrammer i 2016.

Norad har støttet flere *produktutviklingspartnerskap for medisiner og vaksiner mot smittsomme sykdommer*. Partnerskapene bidrar til å mobilisere ressurser fra privat sektor og til å øke forskningskapasitet innen randomiserte kontrollerte undersøkelser i lav- og mellominntektsland.

Malariamedisinforetaket Medicines for Malaria Venture (MMV) fikk 3 mill. kroner i kjernestøtte for å utvikle og legge til rette for tilgang til mer effektive medikamenter for malaria. Medikamenter utvikles for sårbare populasjoner, som barn og gravide.

Initiativet for legemidler mot neglisjerte sykdommer, Drugs for Neglected Diseases initiative (DNDi), ble tildelt 3 mill. kroner til utvikling av nye og forenklede behandlingsmetoder mot afrikansk sovesyke for voksne og barn. I 2016 hadde DNDi lovende resultater i kliniske studier av medikamentet fexinidazole. Søknad om regulatorisk godkjenning leveres i løpet av 2017.

Det internasjonale partnerskapet for mikrobisider, International Partnership for Microbicides (IPM), fikk 1 mill. kroner i tilskudd til arbeidet med å utvikle og sikre tilgang til effektive mikrobisider som kan forebygge hivsmitte hos kvinner i lav- og mellominntektsland. Resultatene fra fase II-studiene viser at vaginalringen har omkring 30 prosent effekt totalt. Effekten var høyere (inntil 61 prosent) blant kvinner over 21 år og lavere blant yngre kvinner (to studier viste henholdsvis ingen og 15 prosent effekt). Forskjellene knyttes til ulik bruk. Søknad om regulatorisk godkjenning forventes i løpet av 2017.

Tuberculosis Vaccine Initiative (TBVI) ble tildelt 3 mill. kroner. Initiativet støtter preklinisk og tidlig fase klinisk utvikling av fem vaksinekandidater mot tuberkulose. Fullføring av fase 1b-studie er gjennomført i Sør-Afrika og fase 2-studie planlegges. TBVI har utviklet en modell som muliggjør evaluering av vaksinekandidater og utvelgelse av kandidater som er lovende nok til at de bør videreføres gjennom kliniske utprøvinger.

Helsesikkerhet og helsesystem som kan oppdage og stoppe utbrudd av smittsomme sykdommer

I 2016 ble Folkehelseinstituttet tildelt om lag 4 mill. kroner for å drifte interimsekretariatet for 'Coalition on Epidemic Preparedness Initiative' (CEPI). CEPI skal bidra til utvikling av vaksiner mot epidemier, blant annet mot virus sykdommer som MERS, Nipha og Lassa-feber. CEPI ble formelt lansert i 2017.

Folkehelseinstituttet ble også tildelt 4 mill. kroner fra denne budsjettposten (totalt 12 mill. kroner inkl. fra andre budsjettposter) til en femårig innsats for å støtte land til å forebygge, oppdage og reagere på utbrudd av sykdommer som har potensiale til å utvikle seg til epidemier. Det arbeides på landnivå i fire land (Palestina, Ghana, Malawi og Moldova) for å støtte nasjonale myndigheter i å utvikle tiltak for å oppfylle sine forpliktelser i henhold til det internasjonale helsereglement. Programmet tar også sikte på å støtte land i å vurdere og svare på behov som følge av økning av antimikrobiell resistens.

Kunnskap og helsesystem som kan prioritere investeringer for effektive helsesystemer

Norad har investert i et femårig forskningsprogram kalt *Priorities 2020*. Universitetet i Bergen, som deltar i programmet, ble i 2016 tildelt vel 2 mill. kroner. Programmet har bidratt til utvikling av kunnskapsbase for flere internasjonale prosjekter inkludert Lancet Macroeconomic 2035 Commission, og gitt veiledning til WHO's arbeid med prioriteringer og universell helsedekning (UCH).

Post 73 Utdanning

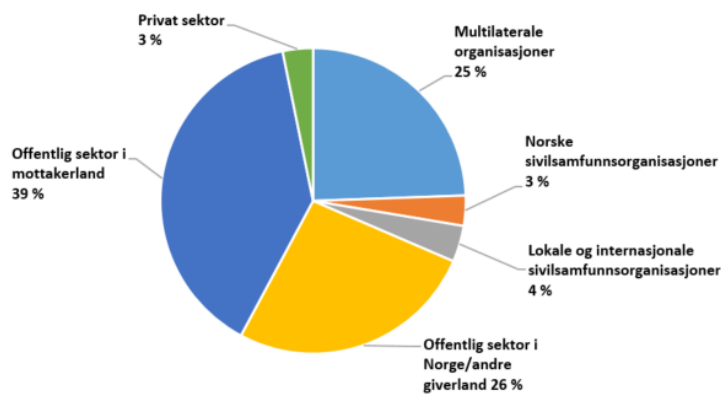
Tildeling: 312,964 mill. kroner

Meld St. 25 (2013 – 2014) *Utdanning for utvikling* definerer satsingen og dens tre overordnede målsettinger for storingsperioden. I Prop. 1 S (2015-2016) framgår at den norske satsingen skal bygges gradvis opp og i 2016 konsentreres om et utvalg prioriterte områder. Målsettingene for 2016 er:

- Økning i antall jenter og gutter som har tilgang til og fullfører utdanning.
- Økning i antall barn i krise og konfliktsituasjoner som har tilgang til og fullfører utdanning.
- Økning i antall skoler som gir god undervisning til alle elever.
- Økning i antall unge som har tilgang til og fullfører yrkesopplæring.

Norad forvaltet ca. en fjerdedel av budsjettposten. UDs tildelingsbrev i 2016 spesifiserte tiltak som støttes over utdanningsposten. Sentrale tiltak i 2016 var EduApp4Syria, UNICEFs utdanningsprogram i Mali, NORHED, EnPe, REACH, Visjon 2030, E4D/SOGA og yrkesfaglig opplæring. I tillegg mottok en rekke tiltak mindre tildelinger.

Kap. 169, post 73 - Utdanning, andel forvaltet av Norad fordelt på partnergruppe, 2016

EDUAPP4SYRIA

Anslagsvis 2,5 millioner syriske barn har mistet muligheten til skolegang på grunn av konflikt. Mange lever med traumer og et høyt stressnivå, som også påvirker læringsevnen. Norge har derfor tatt initiativ til å få utviklet en applikasjon for smarttelefon som kan hjelpe syriske barn å lære å lese og bedre deres psykososiale velvære.

Dette skjedde i form av en internasjonal innovasjonskonkurranse i samarbeid med Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet (NTNU), partnerskapet All Children Reading: A Grand Challenge for Development, mobiloperatøren Orange og Utdanning i krise-nettverket INEE.

Innovasjonskonkurransen ble lansert i januar 2016 og Norad mottok 78 tilbud fra leverandører i 31 land i den innledende delen av konkurransen som hadde frist 1. april. Fem leverandører ble valgt ut til neste runde og mottok finansiering for å videreutvikle spillforslagene til testbare spill. Basert på vurdering og testing av disse, gikk tre spill videre, før to ble kåret som vinnere i desember 2016. Det er en internasjonal jury som står bak utvelgelsen av vinnerne. Juryen, ledet av den norske spillprofessoren Alf Inge Wang ved NTNU, har inkludert ekspertise innen syrisk kultur, arabisk språk, pedagogikk, digital læring og psykologi.

Underveis i konkurransen har spillene blitt testet av syriske flyktningbarn i blant annet Norge og Jordan. I tillegg har flere mobiloperatører og andre teknologiselskaper bidratt med testing og innspill til utviklerne.

Spillene 'Feed the Monster' og 'Antura and the Letters' ble lansert internasjonalt under UNESCOs Mobile Learning Week i Paris 20. mars 2017. Begge vinnerspillene er blitt vurdert av Google som så gode at de vil promotere dem – det vil si gjøre spillene godt synlig – i Google Play.

UNICEF

Det ble i 2016 utbetalt 10 mill. kroner til en ettårig avtale med UNICEF om utdannings samarbeid i Mali. Prosjektet skal gi flere barn tilgang til opplæring og bidra til bedring av kvaliteten på opplæringen i landet. En ekstra innsats er rettet mot jenter og marginaliserte grupper. Prosjektet ses i sammenheng med utdannings samarbeidet med UNICEF i Niger, som er bygget opp med mål om bedre kvalitet og tilgang til opplæring. Dette prosjektet ble igangsatt i 2015 og er toårig. Norad bidro i 2016 med 25 mill. kroner til Niger-prosjektet. Den overordnede målsettingen for samarbeidet med UNICEF er å bygge opp et langsiktig engasjement innen utdanning i Sahel-regionen.

NORHED

The Norwegian Programme for Capacity Development in Higher Education and Research for Development

Norads program for kapasitetsbygging innen høyere utdanning og forskning (NORHED) støtter samarbeid mellom høyere utdanningsinstitusjoner i Norge og i utviklingsland, samt regionalt samarbeid i sør. Målet er at høyere utdanningsinstitusjoner i utviklingsland skal utdanne flere og bedre kandidater, og produsere mer forskning av høy kvalitet, utført av landets egne forskere. Det er planlagt en midtveisgjennomgang av programmet i 2017.

Norad tildelte i 2016 midler til fire nye NORHED-prosjekter for perioden 2016 - 2021 som ledd i å styrke utdannings satsingen med vekt på lærerutdanning, pedagogikk og IKT. NORHED-programmet består nå av 50 prosjekter med en samlet budsjett ramme på om lag 845 mill. kroner. De fleste løper fra 2013 – 2019. Prosjektene fordeler seg på seks delprogrammer:

- utdanning
- helse
- naturressursforvaltning, klima og miljø
- demokrati og økonomisk styresett
- humaniora, kultur, media og kommunikasjon
- Sør-Sudan

NORHED-programmet inkluderer 62 universiteter i Afrika, Asia og Latin-Amerika, i tillegg til 13 høyskoler og universiteter i Norge.

NORHED-konferansen 'Kunnskap for utvikling' ble arrangert 6.-7. juni 2016 i Oslo. Konferansen samlet 300 deltakere fra 60 universiteter i Afrika, Asia og Latin-Amerika og 12 høyere utdanningsinstitusjoner i Norge. Samtlige av NORHED-prosjektene var representert, samt et stort antall rektorer fra partneruniversiteter i sør. Konferansen var en viktig møteplass for prosjektene og bidro til å synliggjøre resultater og utfordringer i programmet så langt. Den ga også viktige innspill til den planlagte midtveisevalueringen i 2017. Flere sideaktiviteter, herunder 13 årlige møter, ble gjennomført i dagene før og etter konferansen.

Etter initiativ fra ambassaden i Kampala bidro Norad til gjennomføring av et alumni-treff 7. november 2016 for ugandere som har studert i Norge gjennom tidligere Norad-finansierte programmer. Formålet med arrangementet var å skape en møteplass for ugandere med tilknytning til Norge og bidra til nettverksbygging for å videreføre bånd mellom Norge og Uganda. Arrangementet hadde ca. 120 deltakere.

En resultatrapport utarbeidet av FAFO i 2016 viser at prosjektene er godt i gang med implementering av aktiviteter. Selv om NORHED-programmet ble etablert forut for FNs globale bærekraftsmål for utvikling, understreker rapporten at NORHED-prosjektene favner de aller fleste bærekraftsmålene inkludert god utdanning, helse, klimaendringer, likestilling og samarbeid for å nå målene. Partnerskap understrekes som en viktig faktor for kvalitet og gjennomføring av prosjektene, og spesielt i tilfeller der eksterne forhold som konflikt og politisk urolighet medfører en risikofaktor for gjennomføring av aktiviteter.

Gjennom NORHED er det utviklet 114 studieprogrammer, primært på Master og PhD-nivå. Av disse er 61 nye studieprogrammer mens 53 er oppgraderte eksisterende programmer. En felles doktorgrad er etablert mellom Hawassa University (Etiopia) og Universitetet i Bergen. En ny fellesgrad mellom Makerere University (Uganda) og Universitetet i Bergen er under utvikling. Hele 5 672 studenter har blitt innrullert i NORHED-støttede studieprogram, hvorav 705 har fått stipend. Stipend går primært til ansatte ved partnerinstitusjonene som ledd i å styrke lærekreftene og kvalitet på undervisningen.

Økt likestilling er et viktig delmål for NORHED-programmet. Av studentene som får stipend er 48 prosent kvinner. Likestilling styrkes ved rekruttering av kvinnelige ansatte og ved å inkludere kjønnsperspektiv i pensum, undervisning, og forskningstematikk. Alle prosjektene har identifisert en person med spesielt ansvar for å påse at kjønn er ivaretatt i prosjektene. Ett resultat av satsing på økt likestilling er at et prosjekt ved Jimma University i Etiopia har utviklet et program for kvinner i lederstillinger i akademia. Programmet inkluderer 46 kvinner fra 22 universiteter i Etiopia med spesielt fokus på å styrke kvinners posisjon og innflytelse.

Resultatrapporten gjør et dyp-dykk i Etiopia og Uganda, landene med flest NORHED-prosjekter. Den viser at NORHED-programmet spiller en viktig rolle i å styrke kvaliteten på utdanningen i land hvor høyere utdanning er i rask endring og ekspansjon. Et av resultatene inkluderer et lingvistikkprosjekt ved Addis Abeba University i Etiopia som har utviklet ortografi og ordbøker for Aari-språket. Aari-språket benyttes nå som undervisningsspråk i grunnskolen i Omo-regionen. Prosjektet er også i ferd med å etablere den første mastergraden i tegnspråk i Etiopia og har bidratt til utforming av undervisningsmateriale for tegnspråk i 3. og 4. trinn.

Et annet resultat omfatter styrking av tilgang til høyere utdanning gjennom utvikling av IKT i pedagogikkutdanningen ved Makerere University. Ved å utvikle teknologisk infrastruktur for nettbasert utdanning har prosjektet bidratt til etablering av et senter som legger til rette for utvikling av nettbasert utdanning på tvers av hele institusjonen. Nettbaserte studietilbud bidrar til å tilby utdanningsmuligheter til personer som ellers ikke ville ha denne tilgangen. Prosjektet har også etablert et senter for fjernundervisning i et post-konflikt område i nord-Uganda. Senteret skal på sikt kunne tilby samme studietilbud som tilbys ved Makerere University.

Norges program for kapasitetsutvikling innen høyere utdanning og forskning for utvikling innen energi og petroleum (EnPe)

EnPe er NORHEDs søsterprogram med fokus på energi- og petroleumsområdet. I løpet av 2016 har ti prosjekter som ble initiert i 2014 og 2015 nådd fullt aktivitetsnivå. Dette omfatter styrking og oppbygging av Master- og PhD-program innen fagområdene petroleum og ren energi, opptak av studenter og ansatte på relevante studieprogram, publisering av forskningsartikler og investeringer i utvikling av laboratorier og utstyr. Prosjektene favner tematikk som solenergi, petroleumsteknologi og bioenergi og knytter seg til land som er relevante for Olje for utvikling- og Ren energi-satsingene. 40 masterstudenter er stipendierte av industriselskaper og nasjonale myndigheter. EnPe arbeider målrettet med å øke andelen kvinner i utdanning - og forskningsaktiviteter. For å bedre kjønnsbalansen og integrering av kjønnsperspektiv i prosjektene planlegger programmet et seminar med fokus på kjønn og likestilling i 2017. EnPe har et budsjett på 100 mill. kroner over en femårsperiode. En midtveisgjennomgang av programmet er planlagt i 2017.

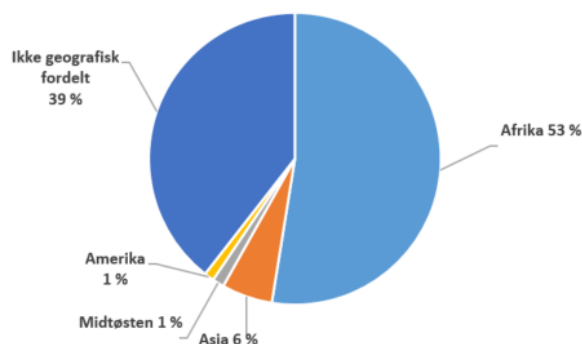
Norwegian Partnership Programme for Global Academic Cooperation (NORPART)

NORPART er et nytt program som ble etablert i 2016. Det har som målsetting å styrke kvaliteten i høyere utdanning i Norge og utviklingsland gjennom utdannings samarbeid og gjensidig studentmobilitet. Studentmobilitet gjennom akademiske partnerskap er kjernen i programmet, med spesiell vekt på studentmobilitet fra partnerland til Norge. Programmet lyste ut midler i 2016 hvor 21 prosjekter ble innvilget støtte. NORPART har et budsjett på ca. 97 mill. kroner for 2017-2021 og samfinansieres med Kunnskapsdepartementet. Programmet administreres av Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU). Neste utlysning er planlagt i 2019 for perioden 2020-2024. Programmet erstatter den tidligere kvoteordningen som er under avvikling.

Verdensbankens flergiverfond *Results in Education for All Children (REACH)* har i 2016 fortsatt kunnskapsutviklingen om resultatbasert finansiering innen utdanning, og lagt ett ekstra landprogram til porteføljen. Porteføljen består dermed av to landprogram (Country Program Grants) og 18 KLI-tiltak (Knowledge, Learning and Innovation Grants). Norges støtte til fondet på 40 mill. kroner i 2016 har bidratt til dette. Ferdigstillelse av de fleste KLI-tiltakene er forventet i løpet av 2017.

Verdensbankens REACH-team igangsatte i 2016 en ny utlysingsrunde på KLI-tiltak som skal fokusere på utprøving og operasjonalisering av aktiviteter under den globale bokalliansen. De tiltakene som mottar støtte vil ha oppstart i 2017.

Kap. 169, post 73 - Utdanning, andel forvaltet av Norad fordelt på region, 2016

Norad bidro i 2016 med 10 mill. kroner inn samarbeidsprogrammet *SOGA: E4D/SOGA – Employment and Skills for Eastern Africa* sammen med GIZ og DFID¹⁴. Bidraget ble utbetalt i tråd med avtale inngått mellom Norad og det tyske Federal Ministry for Economic Cooperation and Development, med fra tysk side delegering til GIZ. Programmet støtter yrkesopplæringstiltak i Kenya, Mosambik, Tanzania og Uganda. Aktivitetene i 2016 har gitt som resultater:

- at 450 lærere og 6 517 elever, hvorav 47 prosent kvinner, har blitt kurset
- det er opprettet 11 avtaler om offentlig-privat samarbeid
- 99 bedrifter har mottatt støtte
- 9 825 småskalaprodusenter av landbruksprodukter i Uganda og 3 193 småskala jordbruksbedrifter i Tanzania har fått støtte og opplæring.

Det har i også vært samarbeidet med utdanningsinstitusjoner om utvikling av pensum og kurs innenfor utvalgte områder.

Senter for Internasjonalisering av utdanning (SIU) mottok i 2016 15 mill. kroner til forvaltning av den innledende fasen av programmet *Building Skills for Jobs*, med formål å støtte partnerskapsprosjekter for yrkesopplæring i Norges samarbeidsland. Norad og SIU samarbeidet tett om en utlysning av inntil 50 mill. kroner i prosjektmidler til dette formålet. Det kom inn 51 søknader, hvorav 48 ble godkjent for videre behandling. Søknadene inkluderte 54 næringslivspartnere, 24 sivilsamfunnsorganisasjoner, 32 private stiftelser/organisasjoner og 32 offentlige institusjoner. Sivilsamfunnsorganisasjoner sto som hovedsøker på litt over halvparten av søknadene.

Fire prosjekter ble tildelt støtte for oppstart i 2017:

- Skills for Resilience: Educating young, independent and climate smart smallholder farmers in Malawi
- Farming jobs - Building skills on Aquaculture/Fish-Farming in Uganda
- The vocational entrepreneurs of Nkhotakota (Malawi)
- Vocational skills for Vietnamese aquaculture industry

For nærmere informasjon om [prosjektene](#), se omtale på norad.no. Resultater fra prosjektene vil bli rapportert på et senere tidspunkt.

VISJON 2030 (finansieres over kap. post 169.70 og kap. post 169.73)

Visjon 2030-initiativet har som overordnet mål å fremme fattigdomsreduksjon i land som mottar norsk bistand gjennom videreutvikling og oppskalering av innovative løsninger. Norad har det overordnede ansvaret for forvaltning av hele finansieringsmekanismen og samarbeider med Forskningsrådet og Innovasjon Norge om forvaltning av midlene. Finansieringsmekanismen har en ramme på opptil 150 mill. kroner over tre år fra 2016. 15 mill. kroner skal brukes på følgeforskning.

Forskningsrådets utlysninger for innovasjonsprosjekter og følgeforskningsprosjekt hadde søknadsfrist i september 2016. Fire prosjekter fikk innvilget støtte på til sammen 57 mill. kroner. Prosjektene er innvilget for mellom tre og fire år, og starter opp i første halvår av 2017. Utlysingen fra Innovasjon

---

¹⁴ GIZ: Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit
DFID: Department for International Development (UK)

Norge hadde søknadsfrist 2. februar 2017. Innvilgelse av støtte og oppstart av prosjekter vil skje første halvår 2017.

Kort oppsummering av de fire prosjektene som har fått tildelt støtte:

- *A new Hearing Care Service in Tanzania*: Prosjektet skal bidra til at flere hørselshemmede barn får grunnskoleutdanning og at læringsutbyttet deres øker. Prosjektet skal utvikle nytt hørsels-støttende utstyr som er egnet for omgivelser og situasjoner med lave ressurser og en modell for hørselstjenester i Tanzania som er bærekraftig og basert på deltakelse fra lokalsamfunnet.
- *Securing education for children in Tanzania*: Prosjektet skal bidra til å bedre leseevnen til grunnskolebarn i Tanzania. Det skal etableres mer synstilpasset undervisning og bedre screeningmetoder for å oppdage synsforstyrrelser i grunnskolen. En eye-tracker prototype skal brukes for å avdekke synsforstyrrelser hos elevene.
- *Randomizing Speed School II: Identifying a mechanism for boosting the transfer of children, especially girls, to lower secondary education*: Prosjektet fokuserer på en sentral utfordring for utdanningssektoren i Sahel-regionen (Mali, Niger og Burkina Faso), overgangen fra barne- til ungdomsskolenivå, spesielt for jenter. Prosjektet skal forbedre en lavkostnadsmekanisme for å reintrodusere elever som har falt fra i barneskolen til utdanning på ungdomsskolenivå.
- *Non-discriminating access for Digital Inclusion*: Prosjektet skal tilby lav-kostnads nettilgang og informasjonstjenester rettet mot lavinntektsland sør for Sahara (Tanzania og Kongo). Det skal tilbys tilpasset innhold for utdannings- og helseformål, og nettilgang til off-grid steder som grunnlag for bedre helse- og utdanningstjenester, entreprenørskap og jobbtilgang for ungdom og kvinner.

Andre tiltak

OECDs arbeid med *PISA for Development* mottok 1,47 mill. kroner i støtte i 2016. Prosjektet skal bistå land med utviklingsbehov med kapasitetsbygging for slik å få et godt utbytte av å delta i OECDs PISA-undersøkelse. PISA-undersøkelsen skal bidra til forbedring av utdanningssystemers kvalitet. OECD har avtale med åtte deltakerland som i 2016 har foretatt forberedende arbeid, kartlegging og kapasitetsbygging. Norad deltar i arbeidet gjennom en rådgivende gruppe sammen med andre givere, representanter fra deltakerlandene og partnere i prosjektet, inkludert Verdensbanken, UNESCO og Unicef. Prosjektet planlegges avsluttet i 2019.

Norge har i samarbeid med USAID og DFID støttet utarbeidelsen av en feasibility-studie om behovet for og mulig innretning på en global ordning for å sikre bedret tilgang til og bruk av læremidler av god kvalitet, den såkalte *Global Book Alliance*. Den ferdigstilte feasibility-studien utgjør et godt kunnskapsgrunnlag for det videre arbeidet med den globale bokalliansen. Norad støttet arbeidet med vel 1,5 mill. kroner i 2016.

The Association for the Development of Education in Africa (ADEA) fikk 3 mill. kroner i støtte til sine kjerneoppgaver i 2016. ADEA har i løpet av 2016 fortsatt arbeidet med å gjennomføre sin 'Strategic Mid-Term Plan' (SMTP) 2013-2017 via sine 'working groups', 'inter-country quality nodes' og 'task force'. Mye av ADEAs fokus har i 2016 dessuten gått med til forberedelse av ADEA-triennalen, Policy dialogue platform for education in Africa, som arrangeres hvert tredje år. Den skal avholdes i mars

2017 med temaet 'Revitalizing Education towards the 2030 Global Agenda and Africa's Agenda 2063: The Broader How'.

Kap. 170 FN-organisasjoner

Post 76 Tilleggsmidler via FN-systemet

Tildeling: 31,0 mill. kroner

Øremerkete 31 mill. kroner til FN-sambandet og UNICEF Norge omtales under 'Tilskudd til informasjons- og opplysningsarbeid' under Kap 160, post 70.

Post 81: Tilskudd til internasjonal landbruksforskning

Tildeling: 105,0 mill. kroner

Målene med tilskudd til landbruksforskning er redusert fattigdom på landsbygda i utviklingsland, spesielt for kvinner og småbønder, styrket matsikkerhet, ernæring og helse, samt bærekraftig naturressursforvaltning, inkludert sikring av genetisk og annet biologisk mangfold.

Tilskuddene skal også sikre finansiering av tiltak for bevaring av verdens strategisk viktige samlinger av plantegenetiske ressurser for mat og landbruk.

Tildelte midler ble fordelt med 65 mill. kroner til CGIAR og 40 mill. kroner til Global Crop Diversity Trust.

- CGIAR er et konsortium av 15 forskningssentre over hele verden som arbeider med matsikkerhet, landbruk, artsmangfold, ernæring og helse, samt klimatilpassing og bærekraftig forvaltning. Plantesykdommer rammer produsenter i Afrika mye hardere enn i land som har et offentlig apparat som hjelper produsenter med å finne løsninger. I mange land i Afrika er CGIAR det eneste internasjonale forskningsmiljøet som bistår landets egne, ofte svake, forskningsmiljøer.

Bananvarianten Kavendish er den banansorten som spises i nesten alle vestlige land i dag. Kavendish, og andre banansorter, er nå truet av en bakterie som kalles BXW. Dette truer bananproduksjonen og dermed livsgrunnlaget til småprodusenter i flere afrikanske land. Gitt den raske spredningen og ødeleggelsene forårsaket av bakterien på det afrikanske kontinentet, har CGIAR tatt i bruk bioteknologi for å utvikle nye resistente varianter av bananplanten. Det er ikke funnet en BXW-resistent banan, men man har oppdaget to gener fra en grønn pepper-variant som muligens kan introduseres for å utvikle bananer som er motstandsdyktige mot bakterien.

Blant en lang rekke forskningsprosjekter CGIAR arbeidet med i 2016 kan nevnes utviklingen av C4 rice. Målet er å få til en mer effektiv fotosyntese i ris som kan gi opptil 50 prosent større avling enn dagens varianter, langt mer vanneffektiv dyrking og økt nitrogeneffektivitet.

Norge er også en betydelig giver til *Global Crop Diversity Trusts (GCDT)* prosjekt med ville planteslektninger; Crop Wild Relatives. I 2016 ble det bevilget 40 mill. kroner til dette

arbeidet som går ut på å kartlegge ville arter med genetisk slektskap til de viktigste matplantene vi er avhengige av i dag. Ved å kartlegge og isolere dette genetiske materialet, er målet å gjøre frøsortene som brukes i matproduksjon mer robuste mot klimaendringer.

Norge har gitt støtte til Crop Wild Relatives siden 2011. De første årene kartla man hvilket genmateriale som finnes, hva som allerede finnes i genbanker og hva som mangler. Dette ble gjort for over 80 planter. Flere land har brukt dataene for å samle planter de ikke allerede hadde i sine genbanker. I 2014-2016 ble det inngått avtaler med 19 land for å samle inn ytterligere genmateriale og å gi tilbud til opplæring av personale i nasjonale genbanker. Det ble også inngått 19 forskningsavtaler innen prebreeding av utvalgte plantesorter. Over 1000 nye plantesorter av forventede 4000 plantesorter vil bli lagret i nasjonale genbanker. Det lagres også en kopi i en av CGIARs genbanker og en kopi i frøhvelvet på Svalbard. Per i dag har 14 land fått nye informasjons- og genbanksystemer. I tillegg blir alle genbankene som prosjektet samarbeider med oppfordret til å dele sine genbankdata på det internasjonale systemet Genesys. Dette er viktig for å bedre tilgjengeligheten til materialet internasjonalt.

Prosjektet har skapt stor interesse i forskningsmiljøer og blant myndigheter verden over. Ifølge en spørreundersøkelse gjort i første halvdel av 2016, har arbeidet utløst økte investeringer på over USD 67 mill.